№ 7—8 (10—11). 1930 m. balandžio 15 d. II metai.

VILNIAUS ŽODIS

VISUOMENĖS LAIKRAŠTIS

EINA KAS DVI SAVAITI.

PRENUMERATA: metams 4 auks., 1/2 metų 2 auks.., 1/4 met. 1 auks. Užsieny 1 dol. ATSKIRO NUMERIO KAINA 20 sk.
REDAKCIJOS ir ADMINISTRACIJOS ADRESAS: Wilno, Ludwisarska 8 — 12.

SVEIKI SULAUKĘ VELYKŲ ŠVENČIŲ!

VELYKOS.

Velykos—visų krikščionių mylimiausioji šventė. Su Velykomis yra susiję geriausieji krikščionybės ir civilizacijos idealai—žmonių meilė, brolybė ir lygybė. Velykų dieną žmonės bent nori tapti geresni, išsižadėti neapykantos, nebeskriausti artimo, vaduotis tiesos ir teisybės dėsniais. Velykose žmonės linki vieni kitiems sveikatos, laimės ir visokių gėrybių.

Velykinę nuotaiką labai padidina ir pavasaris. Velykos mūsų krašte, ypač kada jos kaip šiemet velyvos, yra kartu ir pavasario džiaugsmo ir atgimstančios gamtos šventė. Saulytės spinduliai atgaivina visą gamtą, žolelė pradeda žaliuoti, medžiai atsigauti, paukšteliai čiulbėti. Visa tai labai veikia žmonių nuotaiką, rodosi, kad visa gamta atjaučia mūsų šventę, visa gamta su mumis džiaugiasi.

Velykos tikrai turėtų didžiausios įtakos žmonių gyvenimui, jeigu per Velykas žmonės kuo artimiausiausiai bendrautų su gamta, jeigu žmonės pasirūpintų bent per Velykas suprasti visus gamtos reiškinius ir sužinoti jos paslaptis. Gyvoj nesąmoningoj gamtoj be abejo yrą daugiau gero, daugiau grožio, daugiau gal ir laimės, negu žmonių, tų tobuliausių rodos, kūrinių gyvenime. Ar gi kur nors gamtoj yra tiek pykčio, tiek neapykantos, tiek vaidų, tiek godumo, tiek egoizmo, kiek žmonių gyvenime. Didesnės tautos skriaudžia mažesnes arba silpnesnes, turtingieji skriaudžia neturtingus, įgijusieji valdžią nebežiūri teisybės, vartoja neleistinas priemones savo valdžiai išlaikyti ir daro tai vardan valstybės, tautos ir krikščionybės, prievarta nori savo idejas įskiepyti, nors krikščionybės mokslas įsako tik meile ir šviesa Kristaus mokslą plėsti.

Pasauliniai ir dvasiniai politikai, kaip pirmiau, taip ir dabar, savo politiniame veikime retai tesivaduoja krikščionybės dėsniais, tautos ir luomai pasiekė daugiau laisvės ir laimės ne del šio pasaulio galiūnų krikščioniško nusileidimo ir artimo meilės, bet tik per kovą. Tos kovos ir mes, norėdami laisvai ir kultūringai gyventi, negalime išvengti. Mes tik turėtume rūpintis, kad bent mūsų lietuvių tarpe būtų kuomažiau vaidų ir neapykantos, kuo daugiau krikščioniškos meilės ir teisingesnio elgesio.

Dvejos sukaktuvės.

Šiais metais labai daug rašoma apie Vytauto Didžiojo 500 mirties sukaktuves. Tos sukaktuvės, visiems tiems, kurie neneigia tautybės, yra svarbios, tų sukaktuvių minėjimas sukels be abejo daugiau tautinio susipratimo mūsų krašte ir Amerikoj; N. Lietuvoj tautinis susipratimas ir taip jau stovi gana aukštame laipsnyje, per didelis Vytauto garbinimas ten ne taip jau reikalingas, ypač jeigu ten visai bus pamirštos 25 metų Vilniaus Seimo sukaktuvės, apie kurias bent lig šiolei beveik nieko spaudoj nerašoma. vilniaus Seimas juk turi labai didelės istorinės reikšmės. Tiesa, tas Seimas galėjo įvykti tik kilus Rusijos revoliucijai, bet ne rusų revoliucija pagimdė mūsų tautinį ir politinį susipratimą, kuris pasireiškė tame Seime. Vilniaus Seime pirmą kartą mūsų istorijoj viešai prabilo liaudis, iš liaudies gi išėję mūsų inteligentai suredagavo rezoliucijas, kurioms karštai pritarė visi lietuviai. Bendrose rezoliucijose tuo tarpu reikalauta buvo tik plačios autonomijos Rusijos ribose, bet valstiečių rezoliucijoj reikalaujama jau pilnos nepriklausomybės. Tie bendri laisvės reikalavimai rezoliucijoj buvo šitaip pareikšti:

„Mes Lietuvos valsčionys tvirtai tikime, jog tik tada galėsime žmoniškai gyventi, kada mes patys valdysimės, kada valdžią sau rinksime, kada visą mūsų kraštą — Lietuvą valdys Seimas Vilniuje. Pa-

siuntinius Vilniaus Seiman galės rinkti visi suaugę Lietuvos gyventojai, kiekvienas galės tiesiai ir slaptai paduoti savo balsą už tą, kurį jis norės rinkti, nes jeigu rinkimai Vilniaus Seiman būtų ne del visų lygūs, jeigu rinks ne tiesiog ir ne slaptai, tai tenai mūsų užtarytojų nebus ir mūsų rinktoja valdžia skriaus mus, kaip, kad skriaudžia šiandien rusų valdžia".

Tokius reikalavimus pastatė valstiečiai dar tik prieš 40 metų išsivadavę iš baudžiavos. Kad žymi mūsų valstiečių dalis nenutautėjo, neužmiršo savo kalbos, del to galime būti dėkingi Vytautui Didžiajam, kuris keturiolikto amžiaus pabaigoj griežtai pasipriešino Jogailos pastangoms visai sujungti Lietuvą su Lenkija, bet, kad tie valstiečiai susiprato ir 1905 metais Vilniuje miesto salėje pareikalavo naujos liaudies Lietuvos, pareikalavo jos pačios rinktos valdžios, tai galėjo įvykti tik delto, kad išėję mokslus buvusiųjų baudžiauninkų vaikai pradėjo varyti platų tautinio susipratimo darbą, kad jie užžiebė mūsų valstiečiuose tautinės ir politinės sąmonės liepsną.

1905 metais neįvyko jokio tautinio atgimimo, nes Vytauto Didžiojo laikais liaudis buvo pavergta, tautos vardu kalbėjo tiktai kunigaikščiai ir bajorai, liaudis neturėjo jokių teisių, jos pareigos buvo tik ponų klausyti. 1905 metais pradėjo gimti Naujoji liaudies Lietuva, o neatgimti senoji. Galime mes didžiuotis, kad turime savo Gediminus, Kęstučius, Vytautus, bet mūsų tauta iškovojo nepriklausomybę ne del to tiktai, kad mes turime savo garbingą praeitį, o delto, kad mūsų liaudis nežiūrint sunkiausių politinių sąlygų ir apystovų per tiek amžių išlaikė savo tautybę ir patekusi į naujo gyvenimo sūkurį susiprato. Mūsų kaimynai latviai ir estai neturėjo praeity garsių valdovų, neturėjo net ir savo nepriklausomybės, bet sugebėjo savo valstybes sukurti, o kadangi jiems nebuvo draudžiama spauda, tai jie galėjo pasiekti aukštesnės kultūros, įvykdyti gyvenime visus savo norus ir šiandien gerai tvarkytis.

Taigi 1905 metų Vilniaus Seimas turi labai didelės istorinės reikšmės, tais metais prasidėjo masinė kova del nepriklausomybės atgavimo, nes ligi 1904 metų kovota daugiausiai del spaudos atgavimo, ligi 1904 metų nepriklausomo gyvenimo idejos tiktai atskirų žymių veikėjų tebuvo reiškiamos. Vilniaus Seimo sukaktuvių minėjimas primins mums visą mūsų tautinio judėjimo istoriją, mūsų didvyrių darbus. Mums vilniečiams tos sukaktuvės itin svarbios ir delto, kad tas Seimas įvyko Vilniuje, 1905 metais gruodžio 4—6 d. miesto salėje. Į Vilnių suvažiavę buvo visi žymesnieji lietuvių inteligentai ir apie 1000 rinktų valstiečių atstovų iš viso dalyvavo su viršum 2000 žmonių. Seimas buvo sušauktas d-ro J. Basanavičiaus iniciatyva, kuris drauge su dabartiniu prezidentu A. Smetona, J. Vileišiu ir kitais pirmininkavo tam pirmajam mūsų istorijoj visų lietuvių, o ne vien tik bajorų atstovų susirinkimui. Tas Seimas padėjo pagrindus Naujos Lietuvos nepriklausomybei, to Seimo nutarimai labai daug prisidėjo prie tautinio ir politinio mūsų liaudies susipratimo.

Vytauto Didžiojo tautinės žymės.

Vytautas nebuvo nutautęs: savo viešpatavimo pradžioj turėjo nemaža tautinio instinkto: jis nesitenkino gavęs iš Jogailos gudų ir ukrainų kraštus,— būtinai veržėsi gauti etnografinę Lietuvą, — Vilniaus ir Trakų apskričius. Vytauto laiškuose taip pat nemaža randame tautinių pažymių. Taip, laiške, rašytame imperatoriui Zigmantui 1420 metais kovo 11 dieną, Vytautas reikšdamas nepasitenkinimo del imperatoriaus sprendimo, kad Žemaičiai po jo mirties turi atitekti kryžiuočiams, taip rašo:

„Žemaičių kraštas visuomet sudarydavo ir sudaro vieną vienetą su Lietuva; apie tai liudija visai panaši kalba ir vienoda liaudies kilmė. Kadangi žemaičių kraštas guli žemiau lietuvių krašto, juos vadina „Szomoyth", kas lietuvių kalba reiškia „žemesnį". Žemaičiai vadina lietuvius „Auxstote" delto tik, kad jų kraštas guli aukščiau. Visi Žemaičiai nuo seniausių laikų vadina save lietuviais (Lythwanos), o ne „Samaytais", ir delto mūsų titule aš nesivadinu Žemaičių kunigaikščiu, nes tai yra tas pats kraštas ir ta pati tauta".

Laiške, rašytame 1421 metais sausio 20 dieną popiežiui Martynui V, Vytautas prašo paskirti Žemaičių vyskupų Trakų kleboną Mikalojų, vyrą rimtą, mokytą, dorą ir *mokantį žemaičių kalbą*. Laiške, rašytame 1422 metais vasario 17 d. Jogailai, Vytautas primina jam, kaip jis *lietuvių kalba* pasakęs, kad karalius del vainikavimo klausimo pasitartų su savo senatoriais. Laiške, rašytame 1430 m. rugpiūčio 8 dieną kryžiuočių magistrui Russdorfui, Vytautas prašo atvažiuoti į vainikavimo iškilmes Vilniun patį magistrą ir maršalką Henriką Holtę, *kuris moka lietuvių kalbą*.

Kituose Vytauto laiškuose, rašytuose neįvykusio vainikavimo laikotarpiu, nors nematyti tautinių žymių, bet aiškiai matyti jo nepalankumas lenkams ir jo noras išsivaduoti iš jų įtakos. Be tų laiškų iš kronikininkų raštų sužinome, kad 1398 metais Vytautas, gavęs lenkų karalienės Jadvygos įsakymą mokėti Lenkijai duoklę, griežtai atsisakė tai daryti; jam pilnai pritarė Lietuvos bajorai; netrukus po to jis buvo jų apšauktas Lietuvos karalium ir kurį laiką, kol jam neprireikė lenkų pagalbos Rytuose, elgėsi visai nesitardamas su lenkais. Kaip jau aukščiau minėta, 1429 metais Vytautas siųsdamas pasiuntinius Lenkijon įsakė jiems pareikšti Jogailai, „kad ar jam patinka, ar ne, jis (Vytautas) karaliaus vainiką ant savo galvos užsidėsiąs".

Apie Vytauto asmenį mūsų istorikas Narbutas rašo su didžiausia pagarba. „Didvyrio gyvenimas — sako jis—yra tėvynės istorijos žiedas, amžiaus veidrodis ir labai malonus praeities prisiminimas". 1430 metų pradžioj didvyrio mirtį neva nujutusi pati gamta: Trakų ežero vanduo pasidaręs raudonas, kaip kraujas ir buvęs toks per 7 dienas; kur tai netoli Smolensko žmonės matę labai didelį pliką vilką, kuris dienos laiku puolęs žmones ir labai daug jų suėdęs; buvę labai daug ir kitų reiškinių ir įvairių pranašų pareiškimų apie nelaimes po Vytauto mirties. Vytautas buvęs genialingų gabumų ir didelio proto vyras; jam nereikėję jokių patarėjų (ne taip kai Jogailai), jis tik ieškojęs gerų savo valios vykdytojų; Vytautas labai daug padaręs ne tiktai karo srity, bet krikščionybės ir kultūros platinime; buvęs

labai darbštus, sumanus, blaivus; rūpinęsis prekyba ir pramone; pats buvęs labai turtingas, senatvėje tapęs labai dosnus, visiems davinėjęs labai daug dovanų, lyg ir jautęs, kad po jo mirties tie turtai bus greit išaikvoti. Vytautas mylėjęs savo gimtą kalbą, mokėjęs vokiečių, lotinų ir gudų kalbas, norėjęs įkurti raštiją lietuvių kalba, bet nuo tokio sumanymo jį atkalbėję vokiečiai.

Įdomi yra žymaus rusų istoriko Karamzino nuomonė apie Vytautą, jis taip rašo:

„Tas kunigaikštis, tuo laiku įžymiausias visų šiaurinės Europos valdovų, buvo mūsų tėvynei (Rusijai) baisesnis negu Gediminas ir Algirdas; savo nukariavimais jis susiaurino Rusiją vakaruose ir pietuose; mažame kūne turėjo galingą sielą; mokėjo naudotis protu ir laiku; mokėjo valdyti tautas ir kunigaikščius; mokėjo apdovanoti ir sudrausti; valgydamas, medžiodamas ir keliaunant užsiiminėdavo valstybiniais reikalais; savo iždą papildydavo karais ir prekyba; turėjo labai daug aukso ir sidabro; aikvojo turtus plačiai, bet visuomet sau naudingai; artimo meilės neturėjo; juokėsi iš valstybinės doros dėsnių; neieškojo meilės, tenkinosi drausme ir baime; buvo blaivus, kaip ir Algirdas, negėrė vyno ir midaus, bet mylėjo moteris ir neretai po mūšio, palikęs kariuomenę laike, skubėjo kuogreičiausiai namon prie jaunos žmonos. Su Vytautu gimė ir pražvito Lietuvos garbė, su juom, Rusijos laimei, ta garbė ir išnyko”.

D. A.

Vardan teisybės.

Tilpęs „Vilniaus Rytojaus” 22 numery straipsnis „Audiatur et altera pars” daugely vietų prasilenkia su teisybe. 1930 m. kovo mėn. 16 dienos visuotinas Studentų Sąjungos susirinkimas priėmė rezoliuciją, atitaisančią neteisingas to straipsnio vietas. Rezoliucijos paskelbimas pavestas liko Studentų Sąjungos Valdybai, kuri del visai nesuprantamų priežasčių tyli. Tuo tarpu tas straipsnis gerokai sugadino studentams opiniją platesnės visuomenės akyse ir jo atitaisymas yra būtinas ir neatidėliotinas. Todel nutariau parašyti čia keletą savo pastabų, nenustojęs tikėti, kad oficijalaus ir formalaus atitaisymo sulauksime iš Stud. Sąjungos Valdybos.

Visų pirma pora žodžių del „V. R.” straipsnio tikslo. Vienas St. S-gos susirinkimų nutarė pašalinti iš Sąjungos filisterį, Laikinojo Komiteto vice-pirmininką, A. Juknevičių. Įvyko tai todel, kad tas ponas su savo krikdemiška politika ir taktika tiesiog įgriso studentams. Atsikeršydamas L. Komitetas atėmė dviem draugam stipendijas. Studentų Sąjunga tuo įvykiu labai pasipiktino ir ėmė smarkiai protestuoti. Juk filisterių pasirinkimas, ar jų šalinimas yra grynai S-gos dalykas; už jos susirinkimų nutarimus atskiri nariai neatsako: kodel gi pasirenkama du studentu ir baudžiama? Kilo pavojaus, kad jaunimo balsas pasieks platesnę visuomenę... Nubaudimas reikėjo kuo nors motyvuoti, remti ir tam tikslui buvo parašytas „Audiatur et altera pars”.

Dabar pasižiūrėkime, kiek jame teisybės.

1. Straipsnio autoriai sako, kad dabartinis L. Komiteto prezidiumas nedaręs išimčių ir neduodąs antramečiams stipendijų. Netiesa — dabart. L. Komiteto prezidiumas tokias išimtis darė, viso labo septynias; kelios padaryta netgi šiais mokslo metais.

2. Užmeta, kad studentas J. Latvys pernai nieko nedirbęs... Ir tai netiesa — jis išlaikė tris egzaminus, atidirbo visas dirbtuves; pilnus egzaminus išlaikyti jam sutrukdė sunkūs šeimyniniai pergyvenimai ir karo tarnyba, kas Komitetui gerai buvo žinoma.

3. Del p. Juknevičiaus. Jo pašalinimas atrodytų į šantažą tuomet, jei studentai versdami p. J. taip ar kitaip balsuoti būtų grąsinę represijomis. Tuo tarpu pašalinimas įvyko post factum t. y. Latvio prašymą atmetus. Be to ne vien už tai p. J. neteko filisterio vardo. Tam susidarė visa eilė priežasčių (pv. agitavimas visokiais būdais versti legalę S-gos valdybą). Bet svarbiausioji priežastis buvo šta-

BERNAS.

Vakarėja. Dangus pelenuotas, purvinas. Tuščiuose laukuose vilnija lietaus srovės.

Tarpgiriais plačiu šuoliu, mėtydamas juodų dūmų kamuolius ir berdamas žalsvas žiežirbas, lekia traukinys.

Prie praviro lango stovi bernas.

Jo veidas plieninis. Akys kryžiuojasi erdvėj.

Jis rūko.

Stiprios machorkos nikotinas varva plaučiuosna. Be perstogės. Lyg norėdamas užgesyti kažkokį alkį.

Taip.

Che, che, che...

Jo sieloje—pragaras: narpliojasi vaizdų vaizdai.

Cha! Ne tokie, kur kadais piemeniu dar būdamas matė pas ponus. Ne! Tie kabojo sienoje; juose—riebūs, švariais veidais, ramūs, patenkinti tipai žiopsojo (gal iš nuobodumo!) be gyvybės.

Čia: vaizdai—gyvenimiški, tikri, velnionišku balsu rėkią keršto; jie — prakeikti, baisūs, žiaurūs; gyvenimas juos įdegino, įskiepijo ir...

Berno kūnu pereina šiurpas.

... 24 metai!

——

... Vaikas.

Taip. Jis buvo vaikas. Koks? Cha! Kėrępliodavo per ištisas dienas patvoriais. Pusalkanis. Išblyškęs. Sustyręs. Apsidraskęs. Suskretusiu nuo kraujo ir purvo kūnu.

Be priežiūros.

Motyna kamavosi dvare. Grįždavo vakarop. O ryte ir vėl likdavo jis vienišas; juodos bėralinės duonos supelėjusi pluta ir bliūdas batvinių.

Tėvas irgi retas namų svečias. Jis rasdavosi tik žiemą ir... šiaurės vėtroms pladant psalmes sekdavo pasakas.

... Piemuo.

6 metų vaikėzas nešinas relikvijomis — botagu ir tarba—apleido gimtąją palėpę.

Toli kažkur tai pas kažką ganė bandą.

Liūtis. Pageluo. Darganos. Jis vis tiek lauke. Svetimi, šalti, griežtūs žmonės; nei draugo, nei artimo. Stumdomas, it netikusi iena.

kame: jis norėjo valdyti Sąjungą, o Sąjunga nenorėjo būti jo valdoma. Pagalios kas gi įtikės, kad keliems asmenims būtų pavykę filisteris pašalinti, jei jis Sąjungoj būtų mėgiamas ir turėtų pritarimo. Aišku?..

4. Nei Komitetas, nei „V. R." redakcija neturi įrodymų, kad nubausti studentai buvo jų vadinamų „demonstracijų" vadai. Latvio ir kitų draugų reikalais jiedu rūpinosi ne savo iniciatyva. Tą pareigą. Valdybai uždėjo 1929 metų lapkričio mėn. susirinkimas. Be nubaustųjų delegacijoj pas L. Komiteto pirmininką K. Stašį dalyvavo ir St. Sąjungos pirmininkas.

5. Ir visai ne politika nubaustiems studentams rūpėjo. Ne susirėmimo daryti jie nuvyko pas L. Komiteto pirmininką, *o prašyti*, kad Komitetas atsižvelgtų į sunkią draugų padėtį ir, padaręs septynetą išimčių, padarytų ir dar kartą. Štai kame visas jų parazitizmas. L. Komiteto pirmininkas rado galimybės dalinai patenkinti studentų prašymą ir delegacijai pažadėjo duoti Latviui sumažintą stipendiją. Bet partyviškesni už jį prezidiumo kolegos buvo, matyt, kitos nuomonės... *Studentas.*

Mes ūkininkai turime susirūpinti savąja spauda.

Prisiminus mūsų pirmuosius žingsnius beorganizuojant Ūkio Draugiją, nemažai rašėme, raginome vienas antrą gyvu ir spausdintu žodžiu susirūpinti savo ūkiu ir burimosi į Ūkio Draugiją bei jos skyrius. Galų gale tą atsiekėme. Sutvėrėme Ūkio Draugiją, įsteigėme kelias dešimtis skyrių, įsteigėme savąją spaudą, kuri iš karto tapo pastatyta ant labai gerų pamatų, ir tuomi tikėjomės daug geresnių rezultatų atsiekti. Bet deja, pažvelgus į šią mūsų ūkininkų padėtį paskutiniuoju laiku, vietoj geresnių siekių ir vilties—sustojome vietoje, o nekuriais atvejais tai net pradėjome šliaužti atgal, o geriau pasakius, tapome stumiami atgal ūkio spaudos srityje. Sustojom vietoje ragindamies vienas antrą prie mūsų ūkio pakėlimo ir spaudoje rašinėję taip pat naujų skyrių tvėrime, o ir turiniu gaivinime. O tuomi pamažu nustojame savosios ūkiškosios šakos spaudoje. Prisiminus pradžioje pastatytoji ūkio spauda, šiandieną jau beveik baigiama griauti.

Pradžioje savistoviai veikus, daug matyt teturėjo reikšmės ir buvo vilties, kad per šitokį laikotarpį išaugs dar tvirtesnė. Bet deja, kieno tai ranka pakertė ir pertempė ant savo kurpalio, sujungdama su partiniais laikraščiais, neva užleisdama pusė laikraščio „Vil. Rytojaus" ūkio reikalams, bet juo toliau vis mažėja ir mažėja ir sumažėjo ligi 8—9 dalies laikraščio, o turiu tikrų žinių, kad net del mažai skiriamos vietos, ūkio skyriaus rašytojas, visai mano tą darbą mesti, „sakydamas kad: dirbti tai dirbti, o kad ne tai ne. Manau, tie mano žodžiai nebus įžeidimu laikomi, ir to skyriaus vedėjo ir tų mūsų sodžiaus ūkininkų, kurie rūpinosi ūkio gerovės pakėlimu. Rašau tai trokšdamas gero, kad mes ūkininkai sodiečiai šiuo taip svarbiu klausimu susirūpintume. Neleiskime savo ūkio spaudai žūti, o stengkimės ją dar atgaivinti ir iš jos semdami žinias gerinkime savąjį ūkį. Tik pažvelkime, mes ūkininkai, į mūsų pačių darbo energiją ar nesame silpnesni, negu kaip Ūkio Draugijos kūrimosi stadijoje. O kodel? Delto, jog mūsų spauda vis kas kart silpnėja ir silpnėja o galų gale, net žada visai žūti. Jei mes nesusirūpinsime, tai niekas mumis nesirūpins.

Tad reikalaukime, kad būtų kuo daugiausiai vietos užleista ūkio skyriui, vietoje tų asmeninių šmeižtų ir nieknekių, kurie paskutiniuoju laiku labai dažnai pradėjo kartotis „Vilniaus Rytojuje". Mes ūkininkai, daugumoje būdami, neturime leisti savajam žodžiui žūti.

A. Ūkininkas.

Red. prierašas: Straipsnis buvo atsiųstas redakcijai prieš įvykusią „Vilniaus Rytojuje" ūkio skyriaus reformą, bet vargiai ir ta reforma patenkins ūkininkus, nes „Mūsų artojas" labai mažutytis ir maža jame originalių straipsnių.

... Pusbernis.

Vieną dieną apie viduržiemį tėvas sulygo su kokiu tai nepažįstamu ir...

Jis — bernas įsimovęs į klumpes, apmurkdęs sermėgą važiavo tarnaut.

Vėliau...

Jau bręstas jėgose. Tvirtėjas.

Plūgą laikydamas ir žingsnis už žingsnio paskui bėrį stumdamasis, vertė bernas vagą virš vagos.

Nors pavasaris žvygavo laukuose ir prigimtis šventė šventę, jis įtempęs, it tampres, raumenis, drebančiomis strėnomis bei prakaituotu veidu tęsė savo varganą dalią, težinojo vienintelę tiesą: dirbk!

Ar šventės ne šventės, vasara ne vasara — bernas, tarsi šuo išguitas lietingą rudens vakarą.

... „Duona... duona".

Che, che, che. Nuo vaikiškų sapnų jinai jį atskyrė ir nūn, it šmėkla, seka.

Duona... — kas gali būti brangesnio?!

Cha! Argi gali kas nors ko labiau ilgėtis, kaip alkanasai duonos?! Jinai—varguolio dievas.

Tiesa, pamiršdavo retkarčiais. Tai būdavo tada, kai, vėlų vakarą vieškeliais, it vėsulai, taškydami purvą ir plėšydami gerkles,—bernai traukdavo artiman kaiman ir ten — šeldavo armonikos aido raginami.

Bet išsiblaivydavo svaigas ir...

Taip plunkasi, mėtosi, stato laimės trobą — veltui: kas pagrindžiama, gyvenimo bangos ardo. Praeitą žiemą puspigiai kirto medžius. Dažnai vakare visai nevalgęs krisdavo ant šiaudų kūlio ir, kaip negyvas, išdrypsodavo. Ryte gi—kirvis, piūklas...

Sutaupė pinigą. Turguje pirkosi išdžiuvusią, vos nestimpančią karvę. Koks buvo motynos džiaugsmas! Ji penėjo karvė, ganė ir... šviežiu pienu vilgė savo vepsinčias, senas lūpas.

Ar ilgai?

— Nuo kelių metų jau guli nesumokami valsčiui mokesniai. Žemės teturėjo daržą, gal $1^1/_4$ ha. Antą dien nupesčiavo pažiūrėt sergančios motynos.

Įeina atšlaiman.

Che, che, che... Valsčiaus sekvestratorius varė iš tvarto paskutinę karvę.

Senis be žado stovėjo prie namo susparos. Sesuo verkė.

Kaip lavintis?

Mūsų krašte jau daug susikūrė jaunimo burelių, skyrių, bet labai maža yra tokių skyrių, kur lavinimosi darbas yra sėkmingas, tam darbui žinoma reikalingi labiau susipratę ir apsišvietę jaunuoliai, o tokių dar labai mažai teturime. Tiesa, yra ne mažai liaudies mokytojų, bet jų tarpe ne daug tėra gerai išsilavinusių, kurie bent kiek plačiau galėtų vesti švietimo draugijų skyriuose lavinimosi darbą. Iš miesto prisiprašyti studentų ir kitų inteligentų ne lengva, atostogų laiku gana daug jų lankosi sodžiuje, bet retai kam ateina į galvą daryti paskaitas, pasikalbėjimus. Yra ne mažai tokių skyrių, kurie nesusilaukę svečių iš miesto, jokių paskaitų ir pasikalbėjimų nedaro, tenkinasi surengę kokį vakarėlį. vaidinimą, ar tik pasikalbėję savo skyriaus reikalais. Skyrių nariai, ypač gi valdybų nariai turėtų patys rūpintis ruošti paskaitas, ar bent skyrių susirinkimuose kam nors pasiimti papasakoti atmintinai perskaityto svarbesnio laikraščio straipsnio turinį, įdomesnės knygos turinį, sukelti diskusijas, pasidalyti mintimis. Skyrių valdybos turėtų iš anksto pavesti kiekvienam nariui perskaityti tokią ar kitokią knygą ir paskui susirinkime visiems jos turinį papasakoti. Tas, kas ruošiasi prie pranešimo, išmoksta atidžiau skaityti knygas. Galima ir keliems susitarti perskaityti kurią knygą ir kiekvienam papasakoti įgytus įspūdžius. Svarbu išmokti taisyklingai protauti, sklandžiai savo mintis reikšti.

Kokias knygas skaityti? Sunku į tą klausimą bendrai atsakyti, tai priklauso nuo įvairių priežasčių, nuo jaunuolių išsilavinimo laipsnio, nuo to, kokios knygos lengviau gauti ir kitų. Tiems mūsų skaitytojams, kurie į mus kreipsis, duosime viešai patarimų, pasirūpinsime ir be to mūsų laikraštyje skelbti naudingų nebrangių knygų sąrašą. Šiais metais, ypač reikėtų pasirūpinti susipažinti su mūsų istorija, kaip Vytauto Didžiojo laikų, taip ir su mūsų netolima praeitimi, su 1905 metų revoliucija, Vilniaus Seimu, su visu mūsų tautiniu judėjimu, kuris privedė prie nepriklausomybės atgavimo. Svarbu susipažinti ir su kitų, ypač mažų tautų istorija ir dabartiniu gyvenimu. Labai svarbu taip pat pasiskaityti knygelių įvairiais visuomeniniais klausimais, susipažinti su įvairių tautų darbininkų judėjimu, su jų laimėjimais kultūringuose kraštuose. Kuo daugiau turėsime įvairių žinių, tuo geriau suprasime savo padėtį, o ją supratę mokėsime siekti geresnės ateities.

V.

1929 m. literatūros kronika.

Pereiti metai — rekordiniai.

Rekordiniai grožinės kūrybos negausumu. Rekordiniai visokeriopa kūrybine stagnacija, nuosavios kūrybinės minties subiednėjimu ir, rodos, rekordiniai—svetimųjų, verstinių, raštų gausumu.

Chronikoje pažymėsime kelis pereitų metų mūsų literatūros reiškinius labai trumpai, nes kalbėti plačiau apie tai, kas iš viso tetinka tik trumpoms apžvalginėms pastaboms, nėra reikalo. Kas buvo verta platesnio susidomėjimo, buvo pereitų metų spaudoj vienur ar kitur pažymėta, išanalizuota, įvertinta.

Pirmiausia, reikia pabrėžti, kad 1929 m. literatūriniame balanse daugelis pozicijų atkelta iš kelerių praeitų metų. Daug tiek prozos, tiek eilėraščių (ir dramos) išspausdintų pereitais metais knygų — parašytos ir periodikoj išspausdintos buvo prieš keletą metų. Realiai galvojant, tų knygų pasirodymo pernykštė data dar nė kiek nemažina mūsų blogo nusiteikimo del 1929 m. kūrybinės impotencijos.

Čia paminėtini, parašyti seniau ir periodikoj jau išspausdinti, Vaižganto *„Dėdės ir Dėdienės“*, *„Šeimos v:žiai“*. Šatrijos Raganos raštų paskutinieji tomai. K. Puidos *„Raudonas gaidys“* (apysakų rink.), L. Giros rašto pirmas tomas (lyrika) ir paskutinieji eilėraščių rinkiniai Fausto Kiršos *„Pelenai“* (poema?)...

Dramatinio žanro kūryba kaip ankščiau, taip ir pereitais metais buvo labai negausi. Ją vis tebeatstovauja veik vienas P. Vaičiūnas. Tiesa, išėjęs jo

---

Bernas sukando dantis, širdį suspaudė skausmas,—čiupo kuolą ir...

... vos nesuskaldė jo į valkatišką sekvestratoriaus galvą.

Cha! Visos jo anos žiemos triusas nuėjo povelniais.

Vakar netekęs kantrybės nusivilko į emigracijos biūrą: nuėjo prekianti savo žalios jaunystės žydinčiomis jėgomis. •

Kažkas nutukęs, suktu žvilgiu ponas tikrino, gėrėjosi bernų geležiniais raumenimis; jis pripažintas tinkamas...

———

Traukinys lekia.

Duslus, automatiškas lokomotyvos alsavimas ir monotoniškas, įkyrus relsų bei ratų brūžavimasis erzina berną, naiko lygsvarą.

Kaskart labiau temsta. Lietaus lašai laižo langą.

Berno galvoje nesutvarkomų minčių mišinys.

Akimis slidinėja po apylinkes.

... Kaimai. Purvinos lušnos. Rudens nunuoginti medžiai. Pilka, tyli, galinga žemė... Visa taip pat, kai ir jo krašte, kurs liko toli—toli.

Ir bernui pasidaro pikta, gaila; gaila... bet ko? Bene likusio vargo: vargą ras visur!

Norėtų šokt, grįžt, stvert glėbin šaltą, niūrią žemę, prispaust ją prie savo berniškos krūtinės ir naujus, it plūgą, suleidus raust, verst; norėtų eit nors skradžiais žemių by tik rast bendravargiams laimės, norėtų...

Hm... namie tarp skarmalų gesta jo motynos gyvybė, senis tėvas, sesuo... visų veiduose — ilgesis laimės, duonos, prakeiksmas, skurdas.

Viduje raizgosi, it miško gyvatė, skausmas.

— Ech! Koks šuniškas gyvenimas.

Klaikiu žvilgsniu permeta bernas savą tarbą, lazdą ir susisukęs papirosą paleidžia karčių dūmų kamuolį.

G.

Vilnius, 30. III. 30 d.

„scenos rašinys" *„Stabai ir Žmonės"* ir ėjusi V. Teatre rudens sezono metu drama *„Liepsnojančios Širdys"*, pasak kritikos, rodo nuolat didėjantį autoriaus kūrybinį regresą. Su mūsų dramatine kūryba iš tiesų bloga. Senesnieji regresuoja, o naujesnieji, kurių pereitais metais pasirodė vienas kitas (Petronis...) taip pat maža vilčių teikia.

Naujų, anksčiau mažai spausdintų, raštų rinkinių pasirodė vertų dėmesio vos keleta. Paminėtini: J. A. Herbačiausko *„Dievo šypsenos* (žiūr. recenziją 1929 m. „Kult." Ns. 12), K. Kielos *„Likimo grimasos"* (ž. rec. „K". Nr. 10), J. Naruševičiaus *„Gyvenimo ko-„va*, visuomeninis romanas, poetiniu atžvilgiu labai silpnas, Pivošos *„Vyrai, nesijuokit"*... Feljetonomanija, kuri ankščiau buvo užplūdusi visą periodiką, pereitais matais žymiai išnyko.

Lyrikos, apie kurios net perprodukciją anksčiau būdavo kalbama, pereitais metais taip pat pasirodė labai nedaug. Negausioj šio vardo „kūryboj", atstovaujamoj daugiausia jaunųjų autorių (Gilbonis, K. Dulkė, Genys...), pasireiškė visiškas nusigyvenimas ir šabloniškumas, ir kai kur šiai lyrikos srovei buvo duotas idiotizmo vardas. Šių autorių neabejotinos simpatijos romantizmui tik dar labiau diskreditavo daugelio ujamą, bet vis dar pas mus besilaikančią to vardo literatūros srovę.

Vienintelis lyrikos rinkinys, sukeliąs susidomėjimo, yra metų gale išėjusios jauno poeto Jono Šimkaus *„Pasakos iš cemento"*. Aukšta poetinė technika, kūrybinis gyvumas, naujumas, jaunumas charakterizuoja tą rinkinį.

Metams baigiantis spauda reklamavo dvi išeinančias keturvėjininkų grupės knygas. Bet straipsnį berašant, autoriui dar neteko knygų rinkoj jų pastebėti. O šiaip jau pereiti metai parodė kuone visišką keturvėjininkų nevaisingumą. T. Tilvyčio „13" („Parnasas parodijose") būtų labai smagu skaityti, jeigu nesidarytū liūdna, kad šiaipjau talentingas poetas kas kart labiau ir labiau atsiduoda visokio „julboksiško" šlamšto gamybai (kaip ir jo pranokėjas Alijošius)...

1929 metai — rekordiniai dar ir tuo, kad neturėjo nė vieno periodinio grynai literatūros žurnalo.

Už tat iš gausybės rago pasipylė įvairiausių vertimų, pirmon galvon, kriminalinių ir nuotykių romanų. Sunku tiksliai pasakyt, kiek jų iš viso išėjo bet šiaip ar taip, mūsų knygos mastu matuojant, labai daug. (Tarp ko kita, ir vad. „iliustruotoji" spauda ėmė savo skiltyse kriminalinių romanų vertimų daromą žalą, kurios priminimas virto visų literatūros recenzentų trafaretu, in visai nemanydami didinti jų leidėjų džiaugsmo, drįsime šiai vertimų „epidemijai" pripažinti didelę kultūrinę reikšmę. Ji, ta „epidemija", pratina visuomenę skaityti, moko ją lanksčiau galvoti (atsiminkim kad ir Ed. Wallace...), skina knygai kelią į plačią visuomenę, skina kelią gerų raštų vertimams, kurių dar labai daug mums trūksta (jau pradėta versti ir tokie autoriai, kaip V. Hugo, Jack London, Tolstojus, Anatole France...). Be to, ji... papigino knygą. Visa tat — labai gerai. Bet antra vertus, šis labai pasyvus literatūrinės apyvartos balansas mums, lietuviams, turėtų būti akstinas ir patiems daugiau dirbti. Mūsų rašytojui gręsia nustelbimo pavojus.

Tyla. Oficialus pasitenkinimas. Slaptas nerimas.

Laimės tie, kurie pirmieji šioj tyloj suriks galingo protesto balsu. Laimės tie, kurie savo šauksmu atsakys šiam slaptam, nuslopintose širdyse glūdinčiam nerimui.

Lai būna tas laikas—1930 metai.

Iš „Kultūros".

Indijos kova del nepriklausomybės

Indų tauta nėra vieninga, neturi bendros kalbos ir tikybos, bet kadangi visus juos slegia anglų okupacija, tai paskutiniu laiku indų tautos ir padermės pradeda bendrai siekti išsivadavimo iš anglų priklausomybės. Tas indų (kurių yra su viršum 300 milijonų) išsivadavimo judėjimas kreipia dabar viso pasaulio dėmesį, daugiausiai, žinoma, tuo klausimu susirūpinę yra anglai. Anglų darbininkų valdžia griežtų priemonių kovai su indų judėjimu nesiima, bet neturėdama daugumos savo parlamente negali ir norėdama visai nusileisti indams. Indų judėjimo priešaky stovi jų vadas Mahatma Gandhi, kuris savo asmeny jungia rytų kultūrą su Vakarų Europos kultūra. Gandhi yra kilęs iš senos indų aristokratiškos šeimos. Mokslus ėjo Anglijoj, baigęs universitetą, teisių fakultetą, advokatavo savo tėviškėje Bombėjuje. Jau kaipo advokatas pasižymėjo dideliu teisingumu, niekuomet neimdavo ginti tokių bylų, kuomet matydavo, kad jo klijentas pasielgė neteisingai. Nepripažįsta dėsnio, būk tikslas gali pateisinti priemones. Nors pats aristokratiškos kilmės, bet dvasioj ir elgesy yra tikras demokratas. Smerkia vergiją ir darbo žmonių išnaudojimą, skelbia meilę visiems, draugauja su paprastais darbininkais, kurių indų aristokratai dvarininkai nekenčia ir žiūri į juos, kaipo į vergus, baudžiauninkus.

Būdamas tokiu dideliu idealistu ir gerbdamas indų tikybą ir tradicijas, Gandhi įgijo plačiausių indų tautų masių pasitikėjimo. Jis kaipo idealistas nepripažįsta žiaurių priemonių, teroro, jis pataria tik pasyviai priešintis anglų valdžiai, boikotuoti anglų gaminius, nemokėti mokesčių, remti tik indų prekybą ir pramonę. Paskutiniu laiku jis daro originalę manifestaciją, būtent su keliais šimtais savo artimiausių šalininkų žygiuoja per visą kraštą Indijos vandenyno link, kur nori įsteigti druskos gamybos dirbtuves, kad per jas suboikotuoti anglų druskos monopolį. Eisenos priešaky eina pats Gandhi, plikas ligi juostos, basas, jo gi užpakaly keli jaučiais traukiami vežimai, prikrauti įvairių indų išdirbinių, ypač audeklų, kad visus indus paskatinti tenkintis savo gamybos išdirbiniais ir boikotuoti anglų. Eisena turi labai didelio pasisekimo, žmonių minios sutinka savo vadą su didžiausiomis ovacijomis, apiberia jį gėlėmis, pinigais, kurių pats sau ne skatiko neima, o atiduoda bendron kason tautos reikalams. Anglų valdžia nedrįsta suimti atvirą savo priešą, nes bijo susilaukti dar smarkesnio pasipriešinimo. Anksčiau ar vėliau anglai priversti bus nusileisti ir pripažint Indiją nepriklausoma valstybe.

Lietuvių gyvenimas Pietų Amerikoj ir Kanadoj.

Jau gal arti šimtas tūkstančių lietuvių iš N. Lietuvos ir Vilniaus krašto yra paskutiniu laiku iškeliavę į Pietų Ameriką, Kanadą ir Afriką. Šitos mūsų išeivijos būtis tuose kraštuose anaiptol nėra tokia gera, kokios daugelis pasiekė Šiaurės Amerikos Jungtinėse Valstybėse, kurios vyriausybė dabar emigrantų visai mažai beįsileidžia. Iš išeivių laiškų, kurie spausdinami įvairiuose lietuvių laikraščiuose ir iš pačių išeivių laikraščių, sužinome, kad daugelis mūsų išeivių kenčia svetimuose kraštuose dar didesnį vargą, negu savo tėvynėje. Gerai tuose kraštuose gali gyventi tiktai tie, kurie nusiveža daug pinigų, bet tokių mažai ir tevažiuoja, su pinigais juk gali ir savo tėvynėje gerai gyventi, ypač N. Lietuvoj.

Štai ką rašo vienas emigrantas iš Argentinos Buenos Aireso miesto: „Ekonominė padėtis dieną iš dienos blogėja ir jau Argentinos pesos pradėjo kristi, šiandien už dolerį moka 2,60—2,70 vieton buvusio normalaus kurso 2,35—2,40. Kas bus, kada ateis žiema, baisu ir pamanyti, nes Argentinoje žiemos metu visuomet būdavo didesnis bedarbių skaičius ir šiaip visą pramonė apstodavo. Dabartiniu laiku Buenos Aires sausakimšai prisigrudo emigrantų ir todel noroms, nenoroms kai kurie pradeda kraustytis į tolimesnes provincijas kur, žinoma, daug laisviau ir kartais pasitaiko geresnį darbą gauti, bet dažnai naujai atvykusius emigrantus labai skaudžiai nuskriaudžią. Nesenai Buenos Aires miesto policija sulaikė 5 lenkus ir 3 lietuvius, kurie turėjo baisiausią išvaizdą: nudriskę, basi, saulės nudeginti ir žemių apnešti, o išbadėję veidai panašūs į numirelius. Ištardžius pasirodė, kad jie buvo išvežti darbams į vieną dvarą už kelių šimtų kilometrų nuo Buenos Aires miesto. Pradėdami darbą jie pasidėjo savo pinigus pas dvaro administratorių viso 160 pesų, kuomet darbas pasibaigė juos išvarė ir ne tik neužmokėjo už darbą, bet negrąžino net padėtų pinigų ir atkeliavo pėsti į Buenos Aires miestą. Nors ir sunkus Argentinoje gyvenimas, bet lietuviai labai nenusimeną, leidžia 4 laikraščius, riejasi tarp savęs kaip įmanydami. Lietuviai esą išsiskirstę į kelias partijas, ganą daug esą ir komunistų, abelnai lietuviai nuvažiavę į Argentiną ir Braziliją, pamatę didžiausį darbo žmonių išnaudojimą, labai kairėją".

Iš Kanados šitaip rašo: „Kanada turėdama milžiniškus derlingiausios neapgyventos žemės plotus, sumanė juos apgyvendinti įsileisdama žemdirbių žmonių iš kitų kraštų. Tokių žmonių į Kanadą laikotarpy 1925—1929 m. įplaukė arti trijų milijonų. Beveik visus ateivius vežė į Manitobos ir Saskačevano provincijas, kur yra tik milžiniškų ūkių, o šalia jų guli kaip jūros dar nejudintos žemės plotai.

Atvežtas ir nurodytoje stotyje paleistas ateivis tuo kart paliekamas „Dievo apvaizdai", nežiūrint į tai, kad jis nė žodžio nemoka anglų kalbos, neturi pinigų ir kitų gyvybei palaikyti reikmenų. Ateiviui prieš akis atsistoja baisi gyvenimo pekla. Jis verkia ir keikia Amerikos „rojišką" gyvenimą, kurį agentai prieš išvažiavimą taip gražiai piešė. Jis priverstas būna kęsti šaltį ir alkį, kol vargais negalais, susiranda darbą pas farmerį (ūkininką). Farmeris naudojasi proga, kalbos nemokantį ir jokių įstatymų nežinantį ateivį kiek galėdamas išnaudoja. Pasiūlo jam 5—15 dolerių ir valgį mėnesiui. Ateivis būdamas sunkioj padėty, kanadiškus dolerius apskaito savo tėvynės pinigais, pav. lietuvis 1 dol. 10 litų, lenkas 9 zlotus, jūgoslavas 150 kronų ir t. t., pasilieka pas ūkininką dirbti. Paskui pasirodo, kad už tokią algą vos tabako ir degtukų galima nusipirkti; tik nerūkantieji gali kelis dolerius susitaupyti.

Tikrenybėj farmeriai turėtų mokėti 30—60 dol. per mėnesį ir duoti valgį, o sėjime, piovime bei javų kūlimo laiku net 4 — 8 dol. per dieną ir valgį. Atsitinka, kad jau šiek tiek pragudrėjusiam ateiviui farmeris sutinka mokėti valdžios nustatytą algą, bet kai darbas pasibaigia, užmoka tik trečdalį uždirbtų pinigų. O kur pasiskųsi nemokėdamas anglų kalbos? Kiek duoda, tiek turi užtekti...

Kanados valdžia, norėdama apgyvendinti tinkamus žemės ūkiui plotus, duoda ateiviams veltui po 160 akrų (apie 60 ha) žemės, 2 arklius, 2 karves, keletą reikalingiausių mašinų ir sėklų. Bet duodamas plotas yra miškas, toli nuo geležinkelio, nes arti geležinkelio jau apgyventa. Kiekvienas imdamas tokią farmą, turi turėti pinigų pragyventi mažiausia 2—3 metams, t. y. iki išsikirtęs mišką, galės užsiauginti maisto savo farmoje. Suprantama, kiek tokiam gyvenimui reikia energijos ir sveikatos.

Ateiviai dar ir kitaip daro. Padirbęs farmoje beveik dykai ir pamatęs kai kurių naujakurių varginą gyvenimą, ateivis stengiasi nuvažiuoti į miestą, kad ten užsidirbęs pinigų, galėtų pagyventi amerikoniškai. Bet kaip jis važiuoja, neturėdamas pinigų bilietui nusipirkti? Ogi štai kaip! Pasigauna prekių traukinį, pasislepia daugiausia ant vagono stogo ir žiūri, kad artinantis didesnei stočiai laiku nušoktų ir nepakliūtų į policininko rankas. Bet vis tiek tokius keleivius dažnai nutveria „dėdė" ir įmeta keletai savaičių į belangę. Vasarą tokios kelionės atlikti dar šiaip taip galima, bet žiemą begalinis vargas. Kartais nušala kojas, rankas arba visai persišaldo ir palieka invalidu visam gyvenimui. Ir vėl kartais užšokant nušokant iš einančio traukinio nusilaužia ranką ar koją arba ir visai užsimuša. O kuriam savo tikslą po vargingos kelionės pasiekti pasiseka, tai mieste vėl susiduria su vargu. Čia randa pulkus alkanų darbininkų, beslankiojančių per dienas nuo vieno fabriko prie kito fabriko. Tik retkarčiais kokį paima į darbą, bet ir tai per kokį kyšį bosui, kuris pasiseka įduoti per giminaitį ar gerą draugą. Ateivis gauna keletą dienų padirbti, kol kitas bosą pašmeruoja geriau. Taip boseliai elgiasi su vargšais emigrantais įvairiausios pramonės fabrikuose visoj Kanadoj. Ant geležinkelių ir miškuose ateiviams darbo sąlygos kiek prieinamesnės, bet uždarbis ir išnaudojimas maža kitoks kaip kitur, ypač šiais metais, kada siaučia toks didelis nedarbas.

Tiesa, iš ateivių dabar jau yra gerokai pasiturinčių, kurie, atvykę Kanadon, gavo geresnius darbus arba kurie nežiūrėdami didelio vargo, paėmė iš valdžios aukščiau paminėtas farmas. Tie šiandien jau žmoniškai gyvena ir panašūs į „amerikonus". Bet 70 procentų ateivių Kanadoj vis delto vargingai gyvena. Tad likusieji Lietuvoje išeivių giminės nerūgokit išvykusių Kanadon, kad jums neparsiunčia pinigų. Jie patys jų neturi!

S. Ledas.

Toronto Ont. Canada

LIETUVIAI PIETŲ AFRIKOJ.

Lietuvių gyvenama visur. Jų yra ir Pietų Afrikoje, kur daugiausia susispietę amatininkai: siuvėjai, staliai, šaltkalviai ir farmeriai. Gyvena neblogiausiai, kai kurie net labai gerai. Tautiško susipratimo yra, tik, trūkstant inteligentų, jis negali organizuotai išsiplėtoti. Afrikoj gimusioj kartoj to susipratimo kaip ir nebėra. Jį tik galėtų sužadinti stipri organizacija. Yra didelis perteklius mergaičių, kurių dauguma išteka už svetimšalių, kadangi vyrų lietuvių labai maža. Tarpusavio bendravimas labai menkas: daugelis nepasižįsta. Kun. Janilioniui atvažiavus ir sukvietus juos į bažnyčią, jie patys stebėjosi ir skaičium ir pirma pažintim.

Sausio 19 d. turėjo būti sukviestas lietuvių mitingas, kuriame turėjo būti padarytas pranešimas apie Lietuvos politinį ir ekonominį stovį ir išrinktas Afrikos lietuvių komitetas. Į mitingą turėjo būti pakviesti ir iš Lietuvos kilę žydai, kurių vienam Johanesburge yra apie 40.000, tuo tarpu kai lietuvių yra tik 200.

Afrikos ūkio kolonizacijos sąlygos yra palankios. Vietos valdžia emigrantams kolonistams duoda visas teises ir duoda ūkiams įsigyti pašalpos — 38 metų paskolos — 90% ūkio vertės. Tiesą, valdžios ūkio nėra labai daug, tinkamų žemdirbystei, jie labiau tinka ganiavai, bet privatūs asmenys ir bendrovės turi labai gerų ūkių parduoti.

„L B"

Mūsų kultūros vaizdas.

Viešas Universitete disputas.

Tokia tema Kauno Universiteto salėj buvo viešas disputas.

Prof. Leonas

sako, kad apie kultūrą esą galima kalbėti siauresne prasme, kaip apie tautos apsišvietimą, ir platesne— kaip apie tautos būklę. Pastarąją esą galima padalyti į medžiaginę, dvasinę ir visuomeninę kultūrą.

Aukščiausias medžiaginės kultūros tikslas esąs žmogus. Viskas esą reikalinga daryti žmogaus naudai. Žmogus turįs turėti tokias medžiagines sąlygas ir būti savistovus, kad galėtų kurti aukštesnės kultūros vertybes. Negalima esą rūpintis grupės atskirų asmenų reikalais ir pamiršti visos visuomenės reikalus. Pavyzdžiu galįs būti kad ir Žemės reformos įstatymas.

Geriau, kad viename išdalintame dvare gyvena keli šimtai valstiečių, negu vienas dvarininkas, kuris neretai sukrautus čia turtus prašvilpia užsieniuose.

Dvasinės kultūros srity reikia sudaryti tokias sąlygas, kad kiekvienas žmogus galėtų gauti mokslo, lavinti savo gabumus ir apskritai siekti aukštesnio asmens tobulybės laipsnio. Kaip tyru oru ir vandeniu kiekvienas žmogus turįs teisės naudotis, taip ir dvasinės kultūros vertybės turinčios kiekvienam būti prieinamos.

Reikalingas mums kultūros fondas.

Visuomeninės kultūros srity esą reikalinga siekti sudaryti tobulesnių visuomenės grupių formų. Be organizuotos visuomenės neįmanoma jokia kultūra. Tik organizuota visuomenė pajėgusi sukurti milžiniškas kultūros vertybes.

Taip pat be galo svarbu esą turėti mums gerą valstybės tvarkymosi formą.

Prof. Pakštas.

Mūsų geografinis padėjimas esąs ypatingas: trys didžiulės tautos tyko mus suvirškinti. Mes galime atsispirti prieš juos būdami aukštos materialės ir dvasinės kultūros. Bet, deja, mes labai žemai tuo atžvilgiu stovime. Mes dar turime 38% neraštingų. Vaikų mirtingumas—begalinis, moralinis pakrikimas didėja ir tt. Iš svetimųjų mes mokame pasisavinti visokias blogybes, bet gerų dalykų nematome. Pav. Pilsudskis įvedė diktatūrą ir mes tuoj jį pasekėme. Mums reikia daugiau steigti bendrojo lavinimosi ir specialinių mokyklų, o mes jas uždarinėjame. Klaipėdoj būsianti uždaryta muzikos mokykla del to, kad taip Berlynas norįs.

Prof. Vac. Biržiška.

Mums reikia daugiau dirbti. Kultūrą kuria ne vien aristokratija, bet ir liaudis. Mūsų daugiau dirbta ir daug padirbta iki 1904 m. Po revoliucijos buvęs jaučiamas lyg ir koks atslūgimas. Dabar darbo sąlygos blogos. Suaugusių švietimas apleistas. Naikinama pas mus brangios kultūros vertybės. Jau tą pragaištingą dirbą pradėjęs dirbti vysk. Valančius, uždrausdamas visokias lietuviškas pramogas, pasilinksminimus ir dainas.

Kultūros fondas mums reikalingas. Bet jis turi būti organizuojamas privatine iniciatyva. Tuo reikalu sunku su valdžia susikalbėti ir iš jos gauti pinigų. Ji leidžia pinigus, bet kultūros reikalams sunku gauti.

Stud. Blazas.

Pas mus kultūrai kurti sąlygų nėra ir nebuvo. Visuomenė neorganizuota. Viskas daroma neplaningai, betiksliai. Pav. statomi rūmai finansų ministerijai, o atiduodami universitetui. Didelės sumos pinigų mėtomos tuštiems švenčių blizgučiams, o kultūros reikalams šaukiama „pinigų nėra".

Mūsų literatūra bespalvė, tuščia, kaip ir kiti meno kūriniai.

Mūsų studentijos apie 30 — 50% uždarbiauja nekultūringai. Apskritai, moksleivija nepasiruošiusi kultūros darbui. Ko ir norėti?! *A. Kms.*

Apie demagogiją.

„Vilniaus Rytojaus" 1930. IV. 9 nr. 30 yra Iksaičio recenzija apie mano išleistą ir Vytauto Didžiojo Gimnazijai paaukotą (tai pažymėta tituliniam lape) knygutę—Gabiųjų kaimo vaikų selekcija—ir ten man prikišama demagogija.

Tai daroma gal tik delto, kad pats recenzentas nuo jos nelaisvas. Tur būt tyčia apleidžiama dalis titulinio lapo teksto, nieko neprasitariama apie tautinės lietuvių egzistencijos šiame krašte palaikymo būdus. Tuo tarpu tame leidinėly teturima galvoj, ir tai pabrėžiama, tik pavojai šio krašto lietuvių tautinei egzistencijai ir mėginama ieškoti kelių jiems sumažinti. Tad jau vien tik delto Iksaičiai,

kaipo mėgstą girtis savo tautiškumu, neturėtų teisės smerkti šio krašto lietuvių jaunimo auklėjimo reformų iniciatyvos, jei keliolika metų jaunimą globodami nesugebėjo patys jos imtis.

Jei gi norima šio krašto jaunimo auklėjimo ir mokymo reikalu rimto mokslinio veikalo, tegu jį parašo Iksaičiai arba skelbia konkursą, o, be abejo, bus tautai daugiau naudos, negu rutina ir politinių priešų neapykanta.

A. Valaitis.

Vilnius, 1930. IV. 9.

KORESPONDENCIJOS.

Reškutėnai, Švenč. apskr. Pasibaigė 1929 m., o su jais manome, kad baigsis visos mūsų kančios ir vargai del savo teisių ieškojimo ir savo mokyklos gynimo. Bet, deja, apsivylėme—neatnešė mums ir šie 1930 m. nieko gero. Vėl prasidėjo dar neužgijusių žaizdų erzinimas. Lenkų mokyklos vedėjas varu įsako leisti vaikus į valdišką mokyklą. Neteisėtai dargi pabaudomis grąsino, ką p. Inspektorius atitaisė paliuosodamas nuo privalomo lankymosi gimusius 1914 ir 1915 m. kelis. Kovotojai už lietuvišką mokyklą liko įskųsti policijai. *Policijos buvo pakviesti* į Švenčionis, kur juos tardė. *Bedarbis.*

Iš Dukšto padangės. Dėka kun. K. Šimašiui Dukšto par. buvo įsteigta lietuvių biblioteka, kur jaunimas ir suaugę galėjo pasiskaityti įvairaus turinio knygų. Beskaitydami knygas, galėjo daugiau žinių gauti ir tautybėje stiprėti. Kitaip virto dalykai nuo kun. Šimašiaus iškėlimo. Jo vieton gavome kun. Z. Butkevičių, prie kurio ir užsidarė biblioteka. Netekus knygų, jaunimo tarpe galima buvo pastebėti girtuokliavimas ir kiti nepageidaujami dalykai. Laikas būtų mūsų klebonui susiprasti ir tuo dalyku susirūpinti, nes jaunimas be knygų ne tik, kad negali šviestis, o dar gi iškrypsta į blogą kelią. Jį, kaipo dvasinį vadovą, turėtų tas dalykas truputį interesuoti. Savo ruožtu, susipratę Dukštiečiai patys privalo eiti prie bibliotekos atgaivinimo.

Parapijietis.

Kaltinėnai, Švenč. apskr. Mūsų vietos šlektelėms nelabai sekasi papuolus pusei lietuvių į valsčiaus tarybą. Jie pradėjo kitaip suktybes daryti:— 9 sausio š. m. posėdžio protokolo perkreipta net 4 punktai. Todel paskutiniame posėdyje protokolas liko atmestas. Per tą patį posėdį liko iškeltas projektas pastatyti paminklui graf. Emilijai Plater. Tam tikslui valšč. taryba asignavo 300 zl. Dėlei projekto buvo daug ginčų. Lietuviai, žinoma, buvo priešingi.

K.

Kaltinėnai, Švenč. apskr. Mūsų Valsčiuje esant taryboje pusei lietuvių, tapo išrinktas K. Gaigalas „lavniku", bet starosta nepatvirtino nežinia, del kokių priežaščių. Jei K. G. būtų tapęs patvirtintas, tai tuomet taryboje būtų balsų dauguma lietuvių. Gal ir ši priežastis neleido patvirtinti.

A. Ū—kas.

Daugėliškis, Švenč. apskr. Mūsų miestelis, išskyrus policiją, yra grynai lietuviškas. 1927 m. mūsų jaunimas smarkiai pradėjo šviestis, su tuo supranta — ką reiškia lietuvis. Gerbia savo seną ir gražią lietuvišką kalbą, jos niekad neišsižadėjo ir duos Dievas, kad neišsižadės. Daug kartų rengiami vakarėliai pavykdavo gerai. Kazimiero Dr-jos skyrius daug kuo prisideda prie vakarėlių rengimo. Mūsų skyriaus priešakyje stovi pv. vargoninkas F. Podhalskas ir vietos klebonas. Vargoninkas išmokino jaunimą daug gražių lietuviškų dainelių, už ką privalome tarti ačiū. Mūsų klebonas taip pat nesitraukia nuo jaunimo ir prisideda visame kame. Tik dėja, nenori suprasti piliečių neturto ir traukia paskutinį skatiką. Pv. nuvažiuosi pakviesti jo numirėliui palaidoti, tai jei turi jam atatinkamą sumą, tai nuvažiuos ir pakrapins vandeniu, o jei neturi, tai gali ir be kunigo apseiti. Reikėtų klebonui atsižvelgti į parapijiečių skurdą, nes „vargas akis graužia senai".

V. Daumantas.

Švenčionys. *Užgaulė už tiesą.* 22 „Vilniaus Rytojaus" numeryje tilpo užgaulės straipsnis, parašytas švenčioniškio „Dagilio", kuris parodė daug storžieviškumo. Nepatinka, kad „Vil. Žod." 3 ir 4 num. buvo patalpinta teisi žinutė dėlei Švenčionių literatų narių kivirčų ir jų silpno išsilavinimo. Negalėdamas to užginčyti, stengias įžeisti d-rą D. A., kad pastarasai liautusi pabugęs „Vil. Žod." tiesą skelbęs. Iš užgaulių galima spręsti, kad Dagiliui ir jo užtarėjams trūksta moralės etikos. Panašiu būdu tik vaikai koliojasi. Reikėtų p. Dagiliui įvertinti įžeistąjį asmenį ir tokių nesąmonių nerašinėti.

Girdėjęs.

POLITIKOS APŽVALGA.

Lenkija. Lenkijos Seimas pareiškė nepasitikėjimą darbo ir visuomenės apsaugos ministeriui Pristorui, kuris labai buvo įsipykęs socialistams savo griežtu elgesiu ligonių kasų srity, jis panaikino ligonių kasų savivaldybes ir paskyrė komisarus, daugely atsitikimų žmones nieko toj srity nenusimančius, o tiktai, kaip rašo pepesų politikai, ponų Pilsudskio ir Pristoro pata kūnus. Kadangi ministeris Pristoras yra artimiausis Lenkijos diktatoriaus p. Pilsudskio bendradarbis, tai del to Seimo daugumos pareikšto nepasitikėjimo turėjo atsistatydinti visa profes. Bartelio vyriausybė. Naują vyriausybę sudaryti buvo pavesta Senato pirmininkui profes. Šimanskiui, jam gi nepavykus valdžios sudaryti, bandė to darbo maršalo Pilsudskio brolis Jonas Pilsudskis, tas vėl kelias dienas vedė derybas; visa tai, kaip pasirodė, buvo reikalinga, kad pratęsti laiką ligi balandžio pirmos dienos, kad Seimas pabaigtų valstybės sąmatą ir ją patvirtintų, po to artimiausio marš. Pilsudskio bendradarbio Slaveko vyriausybė per kelias valandas buvo sudaryta ir Seimas paleistas. Darbo ministeriu pasiliko tas pats ponas Pristoras, teisingumo ministeriu tapo vėl ponas Caras, prieš kurį labai yra nusistačiusi Seimo dauguma. Vienu žodžiu vyriausybė paskirta tokia, kuri visai nenori su Seimu bendradarbiauti, marš. gi Pilsudskis pareiškė, kad jis nebenorįs ir Seimo sušaukti, vyriausybė, kurią jis valdo, galinti kaip nori eikvoti iš gyventojų surinktus mokesčius, visai nesivaržydama Seimo nutarimais.

Prieš dabartinę valdžią labai aštriai rašo lenkų tautininkai endekai, liaudininkai ir socialistai. Po paskutinių įvykių marš. Pilsudskio diktatūra, kuri lig šiolei buvo bent kiek pridengta, tapo beveik visai atvira. Tiesa, manoma visai paleisti Seimą ir daryti naujus rinkimus, bet sunku laukti laisvų rinkimų ir iš

diktatūros rezignavimo. Lenkijos demokratija pasirodė silpnai, esanti, nežiūrint labai sunkios ekonominės krašto padėties, ji nesugebėjo likviduoti diktatūros ir apginti savo teises. Lenkijos socialistai, nepasižymi nei nuoseklumu, nei demokratinių principų grynumu, jie rėmė p. Pilsudskio politiką Vilniaus klausime, rėmė jo sumanymus nukariauti visą Ukrainą, rėmė jo žygius 1926 metais, kuomet jis su kariuomene vertė teisėtą Seimo valdžią ir tik nesenai, atsargiai, o dabar visai atvirai, nustoję labai daug savo šalininkų, perėjo į griežtą jam opoziciją. Toks lenkų socialistų ir demokratų elgesys išaiškinamas dalinai tuomi, kad beveik visi jų vadai nėra kilę iš liaudies, kaip tai yra Vokietijoj ir Anglijoj, o jų dauguma tai subankrutijusių dvarininkų vaikai, kurie paveldėjo savo tėvų psichiką. Praeity dideliais demokratais, net socialistais ir revoliucionieriais, buvo pats marš. Pilsudskis ir dauguma jo dabartinių bendrabarbių, o dabar jie nori kraštą valdyti remdamiesi kariuomene ir valdininkais, be gyventojų atstovų kontrolės.

Lenkijos vyriausybei po penkerių metų derybų pavyko galop padaryti prekybos sutartį su Vokietija. Ta sutartis tačiau turi buti Seimo patvirtinta, o Seimo marš. Pilsudskis nebenori matyti, vokiečiai, jei panorės, gali tos sutarties ir išsižadėti, ypač, kad jų tautininkai yra jai labai priešingi. Nepagerins ta sutartis ir lenkų ekonominės padėties, kuri yra labai bloga: valstiečiai del pigių javų ir didelių mokesčių pinigų visai neturi, miestuose jie nieko pirktis nebegali, pramonė ir prekyba labai susmuko, bedarbė ir emigracija auga. Priėmus prekybos sutartį su vokiečiais, kai kurių lenkų pramonės šakų būtis dar labiau pablogės, nes vokiečiai užvers lenkų rinką savo gaminiais, ypač metaliniais išdirbiniais ir chemikalijomis, kurių įvežimas lig šiolei buvo draudžiamas.

Vokietija. Vokietijoj paskutiniu laiku taip pat įvyko vyriausybės krizis. Naują vyriausybę sudarė katalikiškos partijos, Centru vadinamos, vadas Brueningas, kuris kvietė vyriausybėn ir dešiniųjų tautininkų atstovus, visų nepatraukė, dešinieji tautininkai skilo, vienų atstovai sutiko dalyvauti vyriausybėje, kitų gi pasiliko laisvas rankas. Socialdemokratai, kurių daugiausiai yra parlamente (arti 200 atstovų) naujoj vyriausybėje nebedalyvauja, ligi šiolei du metu jie turėjo vyriausybėje svarbiausias vietas, jiems bendradarbiaujant Vokietija vedė taikingą užsienių politiką, padarė visą eilę naudingų tarptautinių sutarčių, sutvarkė karo kontribucijos klausimą, gavo Amerikos kapitalo paramos. Vidaus ekonominė gyventojų būtis, ypač darbininkų, yra tačiau gana bloga, daug bedarbių, socialdemokratai paskutiniu laiku buvo sumanę suteikti didesnės paramos darbininkams, tiems sumanymams pasipriešino parlamento dauguma, del to ir įvyko vyriausybės krizis. Be socialdemokratų vargiai ilgai galės laikytis naujoji vyriausybė, ypač, kad prieš ją yra nusistatę komunistai ir žymi dalis dešiniųjų. Kalbama ir rašoma, kad šiemet Vokietijoj būsiąs paleistas parlamentas ir įvyksią nauji rinkimai, maža tačiau vilties, kad nauji rinkimai pakeistų parlamento sąstatą. Socialdemokratai be abejo praves ne mažiau atstovų, nes už juos balsuoja arti 10 milijonų Vokietijos gyventojų, gali tik nuo jų atitraukti kiek balsų komunistai, kurie bedarbių tarpe ir blogiau apmokamų darbininkų tarpe turi pasisekimo, Vokietijoj jie veikia atvirai, kol jie nekelia sąmokslų, nieks jų veikimo nevaržo.

Anglija. Nors Anglijos Darbo Partijos Makdonaldo vyriausybei, kuri parlamente neturi daugumos atstovų paramos, paskutiniu laiku ne kaip sekasi, negali susitarti del nusiginklavimo jūrose Makdonaldo sušaukta penkių didelių valstybių atstovų konferencija, krašte bedarbių skaičius nemažėja, Indijos tautininkai nori visai atsiskirti nuo Anglijos, bet kadangi Anglijos liberalai pasisakė remsią Makdonaldo vyriausybę ir parlamente balsavo už Darbo Partijos įstatymus del angliakasių buties pagerinimo, tai Makdonaldo vyriausybės pozicija sustiprėjo; naujų rinkimų šiemet Anglijoj nebūsią.

Sovietų Rusija. Apie Sovietų Rusijos komunistinės vyriausybės vidaus politiką paskutiniu laiku labai daug rašo viso pasaulio spauda. Komunistai energingai vykdo gyvenime „Kolchozus", tai yra naikina privatinę ūkininkų nuosavybę ir verčia juos dėtis į kolektyvus, nes jie mano, kad žemė ir visas ūkio inventorius turi būti visų ir ne kieno, turi būti bendras ūkininkavimas, tų bendrų ūkių „Kolchozų" nariai gauna atlyginimą tik produktais, be to gauna butą, kurą, šviesą. Kadangi pasiturintieji ūkininkai „Kolchozams" priešinasi, prieš tuos ūkininkus pavartotas buvo teroras, visas jų turtas konfiskuojamas, buvę gana daug ir sušaudimų. Paskutiniu laiku prievargta nebevartojama, ar bent mažiau vartojama. Su viršum 10 milijonų neturtingų valstiečių laisvu noru sutikę dėtis į „Kolchozus". Turtingesnius valstiečius vyriausybė tikisi priversti dėtis į „Kolchozus", apkraudami juos dideliais mokesčiais ir įvairiomis pabaudomis. Kad aprūpinus „Kolchozus" visomis reikalingomis ūkiui naujausios sistemos mašinomis ir įrankiais, komunistinė vyriausybė deda daug pastangų pakelti pramonę, per penkerius metus žada padaryti daug stebuklų, elektrifikuoti visą valstybę, įsteigti gigantiškas dirbtuves. Kaip visi tie planai komunistams pavyks, parodys netolimoji ateitis.

Tikinčiųjų persekiojimai Sovietų Rusijoj sumažėję. Bažnyčias komunistai uždarinėsią tik ten, kur to patys gyventojai pareikalausią. Del tikybos persekiojimų Rusijoj, Vakarų Europos valstybėse ir Amerikoj buvo daug protestų ir manifestacijų. Komunistų netoleranciją tikybos klausimuose pasmerkė ir viso pasaulio demokratija, ypač gi anglų darbininkų valdžios atstovai, nors demokratija manifestacijose ir protestuose nedalyvavo. Tie protestai labai pavėlinti ir turi tikslo ne tiek paveikti komunistus, kiek sustiprinti kunigų įtaką visuomenės gyvenimui. Juk jau 12 metų, kai komunistai varo prieštikybinę akciją, o protestai tik dabar tepasigirdo. Komunistai išauklėjo prieštikybinėje dvasioje virš milijono jaunimo, įskiepijo ateizmo ir vyresniems gyventojams, jiems lengva buvo tai padaryti, nes Rusijoj tikyba buvo labai paviršutinė ir formalė. Kas yra gyvenęs prieš karą Rusijoj, tas juk žino, kad pravoslavų bažnyčia buvo tik caro valdžios tarnaitė, beveik pusė pamaldų cerkvėse, buvo tai maldos už carą, jo gimines ir valdžią; dauguma stačiatikių kunigų buvo labai nekultūringi ir maža teturėjo įtakos gyventojams; tikintieji rusai žiūrėjo į tikybą, kaip į paprastą formalybę, galima „griešyti" kiek tik nori, nes jei nuėjęs cerkvę, pasimeldei, o dar jeigu užžiebei žvakę prieš „abrozdą", tai visos tavo nuodėmės atleistos, gavai kiek tik reikia atlaidų.

Kur kunigai nesilaiko krikščioniškos etikos, remia turtuolius, nekovoja su neteisybėmis ir išnaudojimu, o tik per demagogiją rūpinasi savo įtaką išlaikyti, visur ten, o ne tik Rusijoj, bus tokios pasėkos.

N. LIETUVA.

Vytauto Didžiojo Komitetas Lietuvos visuomenei išleido platų atsišaukimą, kuriame be ko kita sakoma: taip Komitetas kviečia paminėti Vytauto Didžiojo metus. Bet Komitetas turi dar ir kitą svarbų uždavinį — kviesti Lietuvos visuomenę įamžinti Vytauto vardą, sudaryti tokias apystovas, kad ir mūsų įpėdiniai dažniau prisimintų šį mūsų didvyrį ir daugiau apie jį žinotų. Savo didvyriams dėkinga tauta paprastai stato paminklus, kurie kiekvienam praeiviui tą didvyrį primena ir rodo jojo atvaizdą. Be abejo, smagiausia būtų mums toks paminklas pirmučiausia statyti mūsų sostinėje Vilniuje, kur guli Vytauto Didžiojo kaulai. Bet kol Vilnius tebėra lenkų rankose, mes to negalime padaryti. Tad tuo tarpu tenka įamžinti Vytauto vardą Kaune. Kuriuo gi būdu? Galima statyti paminklą, bet Vytauto vardą galima pagerbti ir kitokios rūšies pastatais, pavyzdžiui, pastačius tautinį muziejų, kuriame būtų surinkta visa tai, kas brangaus ir įdomaus yra išsilikę pas mus iš mūsų žilos senovės ir kuo mes galime pasirodyti iš mūsų artimesnės praeities ir dabarties. Kiekvienas, įžengęs į tokį muziejų, galės pamatyti, kokia buvo Lietuva senovėje, kokius ginklus, kokius įrankius ir įnagius vartojo ir ką Lietuva dabar turi, kokiomis priemonėmis savo nepriklausomybę atgavo ir kaip išlaikė savo tautiškumą. Ryšys dabarties su praeitimi kiekvienam primins praeities didvyrius, o kartu ir mūsų Vytautą Didįjį, o pati muziejaus išvaizda turėtų atatikti kilniai mūsų didvyrių dvasiai ir žadinti mumyse pagarbą prie jų, o taip pat kelti muziejaus lankytojuose tautinę bei valstybinę dvasią. Tokį tad muziejų Komitetas ir siūlo Lietuvos visuomenei dabar statyti mūsų Kaune ir tokio muziejaus statybai Komitetas kviečia Lietuvos visuomenę dėti aukas. Ilgainiui galima bus imtis ir paminklą statyti.

Lietuvos-Latvijos sąjunga. Dr. Šliūpas siūlo greičiausią Latvių - Lietuvių sąjungą. Karštas Latvių-Lietuvių sąjungos šalininkas dr. J. Šliūpas nesenai Universitete apie tai laikė paskaitą.

Jis sako, kad jau senai esą girdėt balsų iš Latvijos ir Lietuvos, jog broliškoms tautoms reikia sudaryti sąjunga.

Latviai turi geresnę pramonę, o mes žemės ūkį. Vieni kitus galėtume papildyti. Mūsų darbininkai galėtų Latvijoj darbo gauti, o mes iš Latvijos pakviestume amatininkų.

Galėtume įsitaisyti ginklų dirbtuves ir patys ginklus gamintis. Ir nuo priešų gintumėmės bendrai.

Susijungus valdžios aparatas atsieitų pigiau. Rivalizavimas keltų tautų kultūrą. Tik reikia kuogreičiausiai susijungti ir daug dalykų pagerės.

Sąjungą sudarytų autonominiais vienetais: dadartinė Lietuva, Klaipėdos kraštas ir Vilnius ir Latvija.

Prezidentas bendras, pakarčiui renkamas 4—6 metams.

Admin. ir mokyklos bendros, bendras senatas ir teismas, autonominiai vienetai turi savo seimelius vietos reikalams spręsti.

Bendros pasiuntinybės ir reprezentacijos, bendra kariuomenė, kareiviai tarnauja savo krašte, bendri muitai, bendri pinigai.

Tai tokios svajonės.

Paskaitoj publikos buvo labai daug ir kalbėtojui karštai plojo.

Žemės Ūkio Paroda. Šių metų Žemės Ūkio Paroda įvyks birželio mėnesį. Tam tikslui jau remontuojama ir tvarkoma parodos aikštė Kaune. Laikraščių pranešimu įvairios užsienio prekybinės įmonės žadančios aktingai dalyvauti. Ypatingai gausus būsiąs Sovietų Rusijos pavilionas. Latvijos dalyvavimas pareisiąs nuo to, ar Lietuvos vyriausybė atleisianti jos gaminius nuo muito mokesnio. Savo pavilioną Latvija statysianti Rygoj, iš kur dalimis jis būsiąs pervežtas Kaunan.

Proto higienos kongresas. Lietuva yra pakviesta dalyvauti proto higienos kongrese, kuris įvyks gegužės mėn. 5 — 10 dienomis Vašingtone (Amerikoje). Lietuvos delegaciją sudaro: doc. dr. Blažys, dr. Kairiūkštis ir dr. Smalstys.

Lenkų šnipai. Nesenai Kaune susekta lenkų šnipų organizacija, kurios priešaky stovėjęs Šaulių Sąjungos tarnautojas Stepas Vilkickas. Be jo suimtas liko dar „Žaibo" spaustuvės tarnautojas Žarskis ir leitenantas Kovaliauskas. Bylą nagrinės karo teismas.

Memorandumas. Lietuvos Valstiečių liaudininkų C. Komitetas įteikė ministerių pirmininkui p. Tubeliui platų memorandumą del susidariusios padėties. Kaune kalbama apie seimo rinkimus.

Tikimasi svečių. Vytauto Didžiojo sukaktuvių proga Lietuvon žada atvykti daugiaus 10.000 Amerikos lietuvių. Pirmų ekskursijų laukiama jau balandžio mėn. pabaigoj. Tris Danų Garlaivių linijos laivus, kuriuos amerikiečiai buvo pasirinkę savo kelionei, lenkų vyriausybė skubotai iš savininkų nupirko. Amerikos lietuviai nesutinka betgi lenkų laivais plaukti. 6.000 jau išduotų laivakorčių bus grąžinta Danų linijai. Susisiekimą tarp Amerikos ir Klaipėdos apsiėmė palaikyti Švedų garlaivių draugija.

„Eltos" dešimtmetis. Šiemet suėjo 10 metų nuo Lietuvos Telegrafo Agentūros „Eltos" įsteigimo. Sukaktuvės iškilmingai buvo minimos dalyvaujant užsienių reikalų ministeriui p. D. Žauniui. Per dešimtį gyvavimo metų „Elta" pakeitė 5 direktorius. Dabar jos priešaky stovi Dr. E. Turauskas.

Rašytoja Marija Pečkauskaitė — Šatrijos Ragana smarkiai susirgo ir atsigulė lovon.

Lietuvos Bankas nuo balandžio mėnesio papigino savo diskontą 1%.

Naujas geležinkelis. Tarp Kretingos ir Telšių jau tiesiamas geležinkelis. Dirba daugiau 1000 žmonių. Tikimasi, kad tas geležinkelis labai pagyvinsiąs Klaipėdos uostą. Todėl Susisiekimo Ministerija sudarė projektą Klaipėdos uostui plėsti. Tam darbui atlikti Ministerių Kabinetas pripažino 9 milijonus litų.

Įvedamas priverstinas mokymas. Nuo šių metų lapkričio mėn. Kretingos valsčiuje įvedamas priverstinas pradžios mokymas.

Smarkiai baudžia. Kauno Apygardos Teismas nesenai nagrinėjo 9 vištvagių bylą. Septynius jų nubaudė šešeriems metams sunkių darbų kalėjimo, vieną—ketveriems ir vieną išteisino.

Iš studentų gyvenimo. Lietuvos universitete pavasario semestre buvo įregistruota 3403 studentai.

Studentų Atstovybės pirmininkas p. Širvinskas ir narys p. Vydmantas šiomis dienomis viešėjo Latvijoj ir Estijoj, kur susipažino su tų kraštų studentų ekonomine būkle ir savyšalpos sutvarkymu.

St. „Varpininkų“ draugija nutarė kreiptis į atatinkamas Vyriausybės įstaigas, reikalaudama, kad šiais metais būtų paleisti iš kalėjimų politiniai kaliniai—studentai.

Viso pasaulio lietuvių jaunuomenės kongresas Klaipėdoje. Lietuviai būdami ilgus amžius po svetimtaučių įtaka, priėmė tų tautų ir valstybių papročius ir kultūrą, po kuria jie gyveno. Šitokios svetimos dvasios kultūros vaisiai skiria Lietuvius nuo viens kito, jie tvarkosi izoliuotai, nėra tikro kontakto Lietuvių kultūriniame apsireiškime.

Labai svarbu yra, kad ypačiai jaunuomenė susijungtų ir dirbtų bendrai tautinį ir kultūrinį darbą. Jaunuomenė yra ateitis ir nuo jos išsivystymo priguli pribrendusiųjų kartos likimas. Lietuvių jaunuomenės suartėjimui yra šie *Vytauto Didžiojo* metai geriausia proga!

Mažosios Lietuvos Jaunųjų Draugijų Centras „Santara”, seniausia Maž. Liet. Jaun. organizacija, veikianti iš pirmkartinių laikų, sumanė kviesti šiais metais visų kraštų liet. jaunuomenę kongresan, kuris įvyks *birželio mėn. 10 d. Klaipėdoje* (trečią Sekminių dieną). Dalyvauti prašoma visų jaun. organizacijų atstovai ir veikėjai be skirtumo tikybos ir pažiūrų, iš Didž. ir Maž. Lietuvos, Amerikos ir iš kitų kraštu.

Atvykusieji be kongreso turės progos dalyvauti dainų šventėje, galės apžiūrėti Lietuvių seniausią šventovę Rambyną, Birutės kalną Palangoj ir kitas žymias vietas, kaip Lietuvos Saharą — kopas ir t. t. Kongrese dalyvauti norintieji prašomi vėliausiai iki gegužės mėn. 15 d. dalyvių vardus ir skaičių pranešti „Santaros” pirmininkui: *K. Paura, Priekulė, Lithuania.*

„Santaros” garbės nariai: dr. *Vydūnas* ir *A. Braks.*

Valdyba: *K. Paura, E. Karalius E. Simonaitytė, Fr. Šlenteris* ir *E. Macas.*

Reikia tikėtis, kad ir Vilniaus krašto lietuvių jaunuomenė išsiųs kongresan savo atstovus.

N. Lietuvos gyventojų skaičius. Pereitam n-ry pranešėme, kad N. Lietuvoj yra 2.250.000 gyv. Tai senesnės statistikos duomenys. Dabar N. Lietuvoj yra 2.340.000 gyventojų.

KRONIKA.

Iš Vilniaus lietuvių studentų gyvenimo. Paskutiniuoju laiku Laikinojo Viln. Liet. Komiteto prezidiumo kivirčas su Studentų Sąjunga paaštrėjo. Ilgai tylėjęs „Vilniaus Rytojus”, matydamas, kad p. Juknevičiaus pašalinimas iš Stud. Sąjungos vistiek aikštėn iškilo, pasiryžo atkeršyti studentams. 22 numery tilpo nepasirašytas straipsnelis „Audiatur et altera pars” labai margas nuo visokių „klampynių”, „šmėklų”, „parazitizmų”. Kaip ir reikėjo tikėtis, neteisingai puolamas jaunimas sujudęs gintis. Straipsneliui pasirodžius, įvykęs nepaprastas Stud. Sąjungos Susirinkimas, kuriame didele balsų dauguma buvusi priimta rezoliucija, protestuojanti prieš „Vil. Rytojaus” vartojamas priemones ir atitaisanti visą eilę iškraipytų faktų ar tiesiog nebūtybių. Tame pat susirinkime nubalsuotas platus memorialas į visuomenę, kuriame nušviečiama studentų ir L. Komiteto santykiai bei šališkas stipendijų dalyjimas. Paskutiniems įvykiams išaiškinti ir L. Komiteto bei „Vilniaus Rytojaus” puolimams atremti Sąjunga nutarusi išleisti vienkartinį leidinį „Studento Balsą” ir išrinkusi jau 6 asmenų komisiją.

Gudų iškilmės. Š. m. kovo mėn. 25 dieną suėjo 12 metų nuo nepriklausomos Gudų Respublikos paskelbimo Minske. Tautinis Vilniaus Gudų Komitetas Pirklių Klubo salėje suruošė iškilmingą sukaktuvių minėjimą. Kun. Gadleuski’s paskaitė pritaikintą tai dienai paskaitą. Vietinių tautų atstovai (išskyrus lenkus) pasakė sveikinančias kalbas. Iškilmes užbaigė gudų himnas „Ad viekaū my spali”...

Šiaurės Mūgė. Vilniaus magistratas šiais metais vėl organizuoja t. v. Šiaurės Mūgę („Targi Północne”), kuri įvyks rugsėjo mėnesį.

„Nicija“. Nesenai didžiajam miesto teatre buvo pastatyta Šenko opera „Nicija”. Mūsų solistė, p-lė Marytė Prancuzevičiūtė, atliko svarbiausią (Nicijos) rolę ir gavo gėlių. Vietiniai muz. kritikai mūsų dainininkės talentą labai vertina ir lemia jai gražią ateitį.

Ekonominis Vilniaus gyvenimas sunykęs. Tai liudyja, kad ir paskutinis Vilniaus viešbučių savininkų susirinkimas, kur daug buvo kalbama apie sunkias viešbučių gyvavimo sąlygas ir nutarta kreiptis į magistratą, kad sumažintų mokesčius. Pažymėtina, kad šiuo laiku negyvenamų (tuščių) viešbučių kambarių Vilniuje yra 60%.

Lenkai minės Vytautą Didįjį. Vietinė lenkų visuomenė sudarė savo Komitetą Vytauto Didžiojo sukaktuvėms minėti. Komiteto priešaky stovi Vilniaus miesto prezidentas Folejewski’s. Nors tame Komitete ir yra vienas, kitas lietuviams palankus veikėjas, bet iš Komiteto daugumos sunku tikėtis objektyvaus Vytauto Didžiojo politikos ir nuopelnų įvertinimo.

Vis. Klubo Susirinkimas. Balandžio mėnesio 6 dieną įvyko visuotinas Vilniaus Lietuvių Klubo Susirinkimas. Išrinkta nauja valdyba, kurion įėjo: p. J. Matjošaitienė, M. Šlapelienė, P. Karazija, P. Mačiukas, P. Karosas, A. Krutulys ir A. Birinčikas.

Egzaminai. Brandos egzaminai Vytauto Didžiojo Gimnazijoje prasidės gegužės mėn. 7 dieną. Universitete mokslo metai baigsis gegužės mėn. pabaigoje. Birželio mėn. eis pereinamieji egzaminai.

Kauno svečiai Vilniuje. Nesenai Vilniuj viešėjo ir jau išvažiavo Kaunan dr. H. Kairiūkštytė-Jacynienė ir p. Tumėnienė, — abi gerb. dir. J. Kairiūkščio dukterys. Be to šiomis dienomis atvažiavo mūsų rašytoja doc. S. Kymantaitė-Čiurlionienė. Apie 15—16 d. atvyksta Vilniun Velykų Šventėms ir žinomas mūsų istorikas prof. A. Janulaitis ir prof. M. Biržiška.

Lietuvių Švietimo „Kultūros“ draugijos narių visuotinis metinis susirinkimas, kaip gavome patirti, įvyksiąs birželio 9 dieną, antrą Sekminių dieną. Smulkiau apie tai pranešime kitame numeryje.

Ypatingos kovos priemonės. Iš Švenčionių lietuvių sužinojome, kad ten kas tai gavęs pašte siuntinį, kuriame kartu su „Vilniaus Žodžio” egzemplioriais buvę įdėta ir keletas numerių „Pirmyn”. Be abejo bus tai kurio nors mūsų „draugų” padarytas provokaciniais sumetimais šposas mūsų laikraščiui pakenkti. Visiems geros valios lietuviams žinoma, kad „Vilniaus Žodis” nieko bendra su „Pirmyn” neturi.

Keisti priekaištai. „Vilniaus Rytojus” aprašydamas Klubo susirinkimą padarė mums priekaištą, kodel mes užsistodami studentus, tylime del nukentėjusių už lietuvybę Adutiškio lietuvaičių. Galėtumėm, žinoma, mes ir rečiau einančiame laikraštyje atsiliepti visais bendrais mūsų skaudžiais klausimais, jeigu neturėtumėm nerinkto Laik. Komiteto diktatūros ir nereikėtų mums eikvoti laiko ir vietos to Komiteto ir „Vilniaus Rytojaus” neteisybėms atremti. Tokių įvykių, ka p Adutišky ir kitur, būtų be abejo mažiau, jeigu visi lietuviai laikytusi bendro politinio fronto, bet to nėra ne del mūsų kaltės, mūsų pasiūlymus susitarti ir grąžinti vienybę politinėje srity atmetėte vien tik delto, kad nenorite toleruoti pasaulinių inteligentų įkurtos švietimo draugijos ir tų inteligentų spaudos, nes norite vieni laikyti patriotizmo monopolį, nors tai yra kenksminga mūsų krašto reikalams.

Nuvėsusios naujienos.

Apie lietuviškų audeklų gražumą lenkai rašo: „Neįsivaizduoju tinkamesnio audeklo butams papuošt kaip Vilniaus milai... Jie pagarsėjo jau Paryžiaus parodoj, ir įvairiose užsienio rinkose gavo išskirtinumo pažymėjimus... Audiniuose nėra šablono, fabrikiško stereotipo. Jų spalvų tono gama visados skirtinga individualinė, su sava melodija... Koloritas jų nėra spalvingas, tame jų grožis... Akys skaust nuo lenkiškų marginių spalvotumo, dabar einančių jau iš dirbtuvių, ne iš liaudies rankų...“ Taip rašo meniška lenkų iliustracija *Tęcza* Nr. 16. Tik laikraštis nė žodžio neprasitarė, jog tie „vilniškiai audeklai“ yra lietuvių austi, ar belenkėjančių ar neseniai sulenkintų, nes gudų valsčiai jų nemoka aust.

Romo Gineykos paveikslų parodą Varšuvos laikraščiai vadina didžiu įvykiu meno gyvenime.

„Vilniaus Šviesumas“ iš laikraščių skaitymo štaip atrodo: vilniškių lenkiškų dienraščių dieninis tiražas esąs 15.375 egz. Ar nebus trigubai perdėta? Žydų 3 dienraščiai duoda 32% lenkiško tiražo, rusų 9%, gudų 8%, lietuvių 1,45 („Vilniaus Aido” buvę spausdinama 555 egz.; kadangi V. Rytojaus spausdinama penketa tiek, tai ir procentas tiražo bus 6). „Pirmyn” tiražas esąs 4.000 egz. Vilniaus Kalendorių lenkiškųjų tiražas—30.000, lietuviško 1.500. Iš 15 savaitraščių 7 ėjo gudų (iš 38.000 egz., gudams tenka 23.000 tiražo; dabar gudų kairiųjų savaitraštis uždarytas). Nors ši statistika yra propernykščių metų bet ir šiandie su skaitymu nėra kitaip. Neprikl. Lietuvoj savaitraščių tiražas 200.000, o Vilniaus krašto vargu siekia 50.000 (su varšaviniais imant).

Vedeklių kursai. Nesenai 23 asmenys baigė Vilniaus miesto vedžiotojų ar vedeklių kursus. Jie, vadinas, mokės vedžioti po Vilniaus miestą ekskursijas ir rodyt mūsų b. sostinės įstabumus. Kursuose dėstę 6 Universiteto profesoriai.

Vilnių pagyrė. „Gazeta Kościelna” apie Vilniaus bažnyčias rašydama sako: „Lyginant estetikos skurdą Varšuvos bažnyčių, Vilniaus bažnyčios atrodyt gali puikiausiai”. Galima įsivaizduot kokios tebėra varšuvinės bažnyčios, jei vilniškės kai kam atrodo „przepięknie”.

Lenkų kunigų nusiskundimai. Lenkų kunigų leidžiami laikraščiai nusiskundžia parapijonais, nes „daugumas besimeldžiančių ima kosėt, krenkšt, nosis šnypšt... Pamaldų ir pamokslų metu... Ar mes savo pamokslais varyte neišvarom daugelį katalikų iš Bažnyčios? klausia „Gazeta Kościelna”. Pamokslai neatsako į klausimus, kuriuos žmonės girdi fabrike, gatvėj, teatre, knygas ar laikraščius skaitydami, žmonės pagaliau suprast negali dėlko taip svetimai jaučias bažnyčiose ir kam tokie pamokslai sakomi... Ne pati išpažinties baimė išvarė daugelį iš bažnyčių, bet baimė kilo iš to, kuom mes išpažintį padarėm (klaidingai suprasdami morališkos teologijos kazuistiką) (Nr. 41). Tas pats laikraštis praneša, jog iš vyrų 3% neiną velykinės (Vilniaus vyskupijoj). Pamaldoms paįvairint Aušros Vartuose pastatytas megafonas, kurs kunigo žodžius per kelis šimtus sieksnių išgarsina. Megafono kaina 5.000 auksinų.

Vilniaus Universitetas. 350 m. gyvavimo savo minėdamas Vilniaus Universitetas išleido sukaktuvines knygas. Antroje knygoje prof. Siedleckis ką ne ką ir lietuviams įdomaus pasako. Atnaujinant Universitetą 1919 m. prof. Zdziechovskis turėjęs ilgą su Biržiška pasikalbėjimą ir kvietęs jį į profesorius; bet kadangi Biržiška laikomas buvęs „Głoso Litwos” įkvėpėju, ta ir nevykę jo perkalbėt. Prof. Rozvadovskis kalbinęs Jablonskį, šis dėl ligos atsisakęs, Būga dar Rusijoj tebebuvęs. Iš aukšto asmens lūpų (??) buvo suminėta Voldemaro pavardė, bet pertraktacijų (derybų) su juo nebuvę, nes jau tada lenkų priešu buvęs skelbiamas. Vyskupas Matulevičius neleidęs pertraukt į teologijos fakultetą krokuviečio kun. Zimermano, todel pakviestas kunigas Žongolavičius. Atidarant Universitetą 2 dienas buvusios pamaldos 3 bažnyčiose profesoriams ir dignitoriams dalyvaujant... Bijota, kad Lietuvių Mokslo Dr-ja atsisakys dalyvaut atidarymo iškilmėse. Visi maloniai nustebę kun. Tumo lenkiškai ir lietuviškai pasveikinti. Jo prakalboje buvę gana karčių pastabų, kurių betgi visi išklausę ramiai susikaupę. Mačiau kun. Tumą lipant nuo katedros nustebusį del sukeltų jam ovacijų — rašo prof. Siedleckis. Mačiau dar stovėdamas šalip Pilsudskio, kaip skautės eidamos pro valstybės viršininką pasilenkdavo pabučiuot kokį nutysusį virvagalį ar munduro faldas (klostus)... 1920 m. pavasarį pas rektorių Siedleckį buvę atėję V. Abramavičius ir Krzyžanovskis ir oficiališkai federalistų partijos vardu reikalavę žydų ir lietuvių kalbos katedros įsteigimo, ar bent žydo ir lietuvio profesoriais pakvietimo. Rektorius griežtai užprotestavęs del to reikalavimo politikos motyvų. Dar p. rektorius aprašinėja savo vargus, kada jam valdžia paliepusi vykt pas Tautų Lygos atstovą Šardinjį ir raštiškai atsiprašyt, kad studentės komisijos traukinį kiaušiniais ir supuvusiais obuoliais apsvaidžiusios Vilniaus stoty.

Liet. Kalbos Katedros projektas buvusiame Vil-

niaus Universitete buvęs iškeltas *1822 m.* Universiteto bibliotekorius *Kaz Kantrimas* buvęs padavęs memorialą, siūlydamas pakviesti į liet. k. Katedrą Raseinių dvarininką *Uvainį* arba „pertraukti mokytą vokietį iš Karaliaučiaus“, bet būtinai eruditą, nes kitokiaip liet. k. dalykas juoku virs ir išniekinimu. Nemokančių mokslas būtų panašus į lietuvių pamokslus, kaimuose sakomus, bet žmonių dažniausiai nesuprantamus”. Memorialą Kantrimas pradeda dar nemalonesniais lenkams žodžiais: „Lietuviškai kalba kaimo žmonės didesnioje dalyje lietuviškų gubernijų ir kai kuriose vietose Minsko gub., o taipogi žymioj daly dabartinės Lenkų Karalystės”. Visą memorialą atspausdino Vil. Un-to prof. Pigonis kn. „Z dawnego Wilna”. Daug kas būt buvę kitaip, jei nebūt buvę pavėluota su liet. Katedros įsteigimu 107 metus. 1929 m. pradžioj įsteigta lietuvių k. Katedra Vilniaus Universitete, o 1930 m. pradžioj Rytų Institute.

Lietuviai—lenkams. Lenkiškus laikraščius besklaidydamas užtikau šias lietuvių pavardes lenkams tarnaujančių: *dailininkų:* Stefan *Dauksza*, Bron. *Jamont*, Roman *Gineyko*, *Waluk;* Paryžiuje architektas Kiejstut *Jurgielewicz* (prezidento adjutantas rotmistras irgi Jurgielewicz), literatūros kritikas Djonizy *Bajorūnas*, rimčiausių lenkų kalba pedagoginių raštų autorė *Joteyko*, filosofijos žurnalo redaktorius *Kodis* ir Kodisowa, poetų Juljan *Ejsmond*, Kaz. *Iłłakowicz*, karo lakūnas *Swejkowski*, žirgų lenktynių laimėtojas karin. *Radziukinas*, lenkų endekų žymesnis Seimo narys *Staniškis* (Marjampolės gimnazijos mokytojo sūnus).

Vilniaus mokinių svaiginimasis. Daktaras Brokovskis išklausinėjęs 9949 mokinius patyrė, jog:

Pažįsta alkoholio raugą	86 %	klaustųjų
Pasigėrusių buvo	23 %	„
Geriančių kasdien (239 mok.)	2,4%	„
„ 1 kartą savaitėj (5187 m.)	51 %	„
Perkančių degtinę (140)	1,4%	„
Gaunančių iš tėvų (5643 m.)	56 %	„

M. U.

ĮVAIRIOS ŽINIOS.

Kiek žmonių yra pasaulyje? Anglų laikraščiai praneša, kad 1910 metais žmonių visame pasaulyje buvę 1,600 milijonų, po karo gi 1920 metais, nežiūrint to kad apie 10 milijonų žmonių žuvo karo metu, buvę jau 1,811,012,000. Prieš metus t. yra 1928 metų pabaigoj buvę 1,936,567,000. Dabar gi esą jau su viršum 2 milijardai. Daugiausiai žmonių gimsta Rusijoj, mažiausiai Švedijoj. Po Rusijos, kur vaikų gimimo nuošimtis esąs 4,36, antrą vietą užimanti Rumunija 2,52%, trečią Lenkija 3,26%, ketvirtą Ispanija 2,97%, penktą Lietuva 2,88%, šeštą Italija 2,62%, septintą Vengrai 2,56%. Beveik visuose kultūringesniuose kraštuose: Prancūzijoj, Vokietijoj, Anglijoj, Olandijoj, Čekoslovakijoj, Danijoj, Belgijoj, Norvegijoj, Švedijoj gimimo nuošimtis esąs nedidelis nuo 16% (Švedijoj) ligi 24% (Olandijoj). Visuose tuose kraštuose kur daugiau vaikų gimsta daugiau žmonių, ypač vaikų ir miršta. Tuo žvilgsniu tai pat pirmą vietą (iš Europos valstybių) užimanti Rusija, antrą Rumunija ir t.t.

Vašingtono Mokyklų Departamentas apskaitęs, kad dar arti milijardo žmonių nemoka skaityti ir rašyti. Tokių prieš pora metų buvę 62%, be abejo tas skaičius ir dabar nemažesnis.

Kiek dar yra vergų pasaulyje? Europoj vergija jau yra dingusi prieš daugelį metų. Kad ir buvo baudžiava kiek panaši į vergiją, tačiau vis delto tai nebuvo tikra vergija. Ilgiausiai iš visų baltosios rasės kultūringųjų šalių aiški vergijos forma išsilaikė tik Amerikos Jungtinėse Valstybėse, kur XIX antrojoj pusėj vergijos panaikinimas privedė prie naminių karų tarp pietų ir šiaurės valstybių. Karą laimėjo prezidento Linkolno vedami šiauriečiai—vergijos plėšininkai, tuo būdu liko išvaduoti iš vergijos keli milijonai vargšų negrų.

Daug kam atrodo, kad XX amžiuje vergijos pasaulyje jau nebėra, bet taip gerai dar nėra. Tautų Sąjunga kovoja su vergija kai kuriose Rytų valstybėse, o nesenai išleistoj anglės Simon knygoj plačiai pasakojama apie šią gėdą žmonijos kultūrai darančią liekaną. Pasirodo, kad radio ir orlaivių amžiuj yra dar penki milijonai žmonių, kurie neša tikrą vergijos jungą. Didžiausi kraštai šiandien yra Abisinija, Sudanas, Arabija, Liberija, kai kurios maharadžų karalystės Indijoj ir Siame. Vargingiausias nelaimingų vergų gyvenimas yra Abisinijoj. Ten vergija yra palaikoma dvasininkų ir valdžios. Dvasininkai įrodinėja, kad vergija yra leista Mozės įstatymais, o valdžia paverčia vergais nugalėtosius priešininkus. Abisinijoj kasmet viešai rinkose parduodama lig 10.000 vergų, ir yra didikų, kurie turi ligi 1.500 vergų.

Beveik nei kiek negeriau vergams esą Sudane, ypač jo pietų rytų kraštuose. Taip pat ir Arabijoj yra sunku panaikinti vergiją, nes arabai yra mahometonai, o jų tikėjimas pripažįsta vergiją. Kovoti su vergija pietų kraštuose esą sunku dėlto, kad ten yra senas paprotys spręsti apie turtą ir garbę, žiūrint kiek kas laiko vergų. Kinuose yra varoma prekyba vaikais. Ten tėvai pardavinėja mažametes dukteris, kurių gyvenimas, žinoma, paskiau nei kiek nesiskiria nuo vergų.

Nauja priemonė pailginti gyvenimą. Žmonės vis rūpinasi, kaip surasti priemones, kurios pailgintų žmogaus gyvenimą. Daug buvo daryta visokių bandymų, bet iki šiol nieko tikro nesurasta.

Dabar mokslininkas d-ras Banting, Kanadoj, pradėjo šiam tikslui tirti bičių gyvenimą. Kaip žinia, bitės—darbininkės gyvena vos vieną, daugiausia du mėnesiu. Tuo tarpu jų motina gyvena daugelį metų. Taipogi žinia, kad motina auga iš vienodo kiaušinėlio ir tampa tokia pat lėtytė, kaip ir darbininkės. Tik paskui ji gauna atskirą maistą ir dėl to tampa motina. Taigi, dr. Banting mano, kad visa bičių motinos ilgo gyvenimo paslaptis glūdi jos maiste.

Mokslininkas ištyrė maisto ypatybes. Pasirodo, jog tas maistas imamas iš tam tikrų augalų. Dabar daktaras Banting ims maistą iš tų augalų ir bandys juo maitintis pats ir dar porą įvairaus amžiaus žmonių ir tėmys, kaip jie sens. Deja, reiks daug metų, kad paaiškėtų jo tyrimų vaisiai, ir pasaulis negreit dar sužinos, ar, valgant bičių motinų maistą galima ilgiau gyventi.

Palestina kultūrėja. Visose pasaulio dalyse civilizacija sparčiais žingsniais eina pirmyn. Ir Jordano upės pakraščiuose, Šventojoje Žemėje, kur pokariniais laikais pradėta steigti nauja žydų valstybė, civilizacija padarė didelę pažangą. Pačioje Palestinos sostinėje Jeruzalėje, greta senoviškų apkerpėjusių sienų, išdygo puikūs moderniški rūmai: viešbučiai, mokyklos ir t. t. Paskutiniu laiku civilizacijos banga pradeda pasiekti ir provinciją — viso krikščioniškojo pasaulio branginamas vietas.

Netrukus bus aprūpintas elektros šviesa Nazareto miestelis, kuriame šiuo metu yra apie 6.000 gyventojų, daugiausia žemdirbių. Anglų bendrovė, kuri — aprūpins elektra Nazaretą, numato ateinančiais metais čia pastatyti galingą elektros stotį, kuri duos šviesą ir kitiem Palestinos miesteliams. Be to, norima žymiai išplėsti Palestinos geležinkelių, telegrafo ir telefono tinklą.

„Vyriškas“ merginos rekordas. Jauna, vos 18 metų amžiaus, Amerikos lakūnė Ellinora Smith pasiekė naują aukštumo rekordą moterims, pakildama lėktuvu aukštyn bemaž dešimtį kilometrų (!) Iki šiol moterų aukštumo rekordas buvo vos 4 kilometrai, tuo tarpu kaip vyrų rekordas yra 14 kilometrų.

NAUJI MOKSLO ATRADIMAI.

Radio šviesa. Garsusis bevielio telegrafo ir radio išradėjas G. Markoni pranešė visuomenei, kad jis iš savo laivo „Elektra“, kuris stovi Genujos uoste Italijoj pasiuntęs per orą be jokių vielų Australijon (*už 11 000 mylių)* elektros srovę ir ten uždegęs elektros lemputes. Iš Australijos Sydney miesto gauta žinia, kad tikrai tame mieste be jokios matomos priežasties užsidegusios visos elektros lemputės. Iš to pasisekusio bandymo mokslininkai laukia didžiausių praktiškų pasekmių, elektra galėsianti eiti be vielų, elektros stotys galėsiančios būti už tūkstančių kilometrų ir galėsiančios tiekti energiją miestams, kaimams, laivams, aeroplanams. Dabar jau esą aeroplanų radio pagalba valdomų, esą garlaivių be kapitonų ir jūrininkų.

Markoni, kaip žinoma, išradęs bevielį telegrafą, išrado būdą siųsti radio bangas, kurios paprastai eina, kaip ir šviesos spinduliai į visas puses, išrado būdą diriguoti radio nematomiems spinduliams, tai yra siųsti juos per orą be vielų, kur tik nori. Šiandien juk sėdėdami kur nors kaime girdime kalbas ir koncertus iš Londono, Maskvos, Čikagos (iš Amerikos), susilauksime laiko, kada iš Amerikos pasiųsta elektros srovė apšvies mūsų kaimus.

Atrasta devintoji saulės sistemos planeta. Harvardo universiteto observatorija (Amerikoj) nesenai pranešė, kad rasta nauja Saulės sistemos planeta.

Astronomai jau senai šios planetos ieškojo. Pirmasis, kuris konstatavo, kad už Neptuno turi būti planeta, buvo A. J. V. Arizonos observatorijos profesorius Lowell, jau senai miręs (1916 m.).

Tyrinėdamas Saulės sistemą (Saulę su jos palydovais), jis pastebėjo, kad planeta Uranas tam tikru laiku truputį pakrypsta iš savo kelio. Tokio reiškinio aiškinimas yra paprastas: tarp dangaus kūnų veikia traukos jėgos. Pastebėjęs Urano nukrypimą iš orbitos, kurios astronomų yra labai tiksliai nustatytos, prof. Lowell teoretiškai nustatė, kad turi būti kokia nors planeta, kurios traukos jėga veikia Uraną. Tokių reiškinių astronomai žino daugybę ir tas jiems duoda pagrindo ieškoti naujų dangaus kūnų.

Įdomu pastebėti, kad prof. Lowell ne tiktai nustatė, kad turi būti nauja planeta, bet ir nustatė, kokiame atstume ji turi būti.

Naujoji planeta kaip tiktai ir rasta ten, kur nurodė prof. Lowell.

Tokiu pat būdu 1846 m. buvo surastas ir Neptunas.

Anglų astronomiškos d-jos pirm. prof. Kromelinas del naujos planetos sako, kad ją stebėti yra labai sunku. Neptunas yra nuo saulės apie 5 milijardus kilometrų atstumo. Aplink saulę jis eina 132 metus, o naujai atrastoji planeta yra už Neptuno. Jos diametras yra apie 32.000 kilometrų (žemės diametras apie 13.000 kilometrų).

Rastoji planeta yra devintoji Saulės sistemos planeta.

Naujai atrastą planetą vadina X ir dar transneptunine planeta.

Pora įdomių smulkmenų. Mirus Lowell, jo darbą tęsė amerikonų kunigas Metkalfas, kuris pradėjo nuo to, kad pastatė naują, tai planetai ieškoti pritaikytą, teleskopą. Bet Metakalfas tik tiek ir padarė. Šį teleskopą ir darbą perėmė Lowell'io observatorijos dir. prof. Šapli. Bet ir ne jam pasisekė planeta atidaryti, o... kovbojui!

Žiūrint į teleskopus ir narpliojant sudėtingas matematines formules, astronomų ramybę išardė artimos farmos vaikinas Tombaufas. Jis prašė darbo. Astronomai jį išmokino fotografuoti dangų. Ir štai vasario 18 d. išskaidrinęs negatyvą kovbojus Klaid Tombaufas pastebėjo planetą. Jis pradėjo šokti, trypti, šūkauti. Subėgo profesoriai ir konstatavo, kad tai tikrai yra ta planeta, kurios ieškojo Lowell.

Išradimas, kuris pakeis akinius. Kelno universiteto prof. Heine padarė įdomų ir svarbų išradimą.

Visiems akinių nešiotojams yra gerai žinomi tie nepatogumai, kurie surišti su akiniais. Akiniai žymiai susiaurina matymo lauką, nes jie nedalyvauja drauge su akimis judėjime; šalty stiklai aprasoja; lietuje per akinius sunku matyti; jie spaudžia nosį ir t. t.

Prof. Heine išradimas pakeičia akinius ir neturi aukščiau minėtų defektų.

Prof. Heine nušlifuotą reikalingos formos stiklą deda tiesiog ant priešakinės akies obuolio dalies po vokais. Stiklas visiškai prigula prie raginės luobelės ir skleros.

Tokiu būdu, matymo laukas nesusimažina, nes stiklas juda kartu su akimi; jis neaprasoja, nes jį, kaip ir akies obuolį, nuolat valo akies vokai.

Estetiški pliusai dideli, nes nereikia nešioti ant nosies visos stiklų ir jiems laikyti prietaisų baterijos.

Pavojus sužeisti stiklais akis žymiai mažesnis, negu su akiniais, nes jie gerai apsaugoti vokų ir galvos kaulų, niekur nekliūva.

Jei kas abejotų, kaip stiklus galima įsidėti į akis, tai tiems galima pasakyti, kad ši operacija tiek pat lengvai daroma, kaip kad įsidedant burnon dirbtinius dantis.

Gydytojui pakanka parodyti vieną kartą, kaip stiklai įsistato ir pakanka, kad toliau pats sau tuos stiklus įsistatytų.

Akis prie stiklų pripranta labai greit.

Tokie stiklai ne tiktai išlygina akies trūkumą, jie ją dalimi ir gydo, ypač vaikų akis. Sudarant tam tikrą spaudimą, akis ilgainiui atitaiso savo funkciją.

Be to, tokiais įstatomais stiklais galima keisti akies išvaizdą, spalvą ir t. t.

AUKOS „KULTŪROS" DRAUGIJAI.

Iš Pittsburgo Š. Amerikoje per p. B. Lapeik[illegible] 14 dol. 42 c.
Iš Hartfordo Š. Amerikoj per V. M. Čekanau[illegible] 19 „
Iš Philadelfijos Š. Amerikoje per p, J. Grini[illegible] 29 „ 49 „

Švietimo „Kultūros" dr-jos Valdyba [illegible]reiškusi aukotojams širdingą padėką.

Laiškas Redakcijai.

Lietuvių Šv. Kazimiero D-jos Skyriaus Valdybai Kretonyse

Gerb. „Vilniaus Žodžio" Redakcijai.

Kadangi korespondencijos autorius „—ių Aras" (žiūr. „Vil. Žod." 5—6 nr. iš Kretonių) viešai paskelbė (nors be pavardės), kad mano „darbai yra skaitlingi tik skyriaus nenaudai", šiuomi prašau Valdybą išvardinti visus darbus, padarytus skyriaus nenaudai, tuomet, kada aš buvau Jūsų skyriaus narys. Sąrašas tų „skaitlingų darbų" prašau įteikti man, o taipogi viešai paskelbti „Vil. Žod.", arba „Vil. Ryt.".

Su pagarba (—) J. Terleckas
b. Rev. Komisijos pirmininkas.

Kretonys,
Vytauto Didž. m. IV. 1 d.

ATSIŲSTA REDAKCIJAI KNYGA.

Gudonai (Gotai) Lietuvių Tautos Giminančiai. Traktatas apie gudonų etnologiją, istoriją, gudonų viešpatavimą Italijoje ir Ispanijoje, numizmatiką, kalbą, pavardes etc. parašė dr. Aleksandra M. Račkus. Knyga parašyta lietuvių ir anglų kalba, labai gražiai išleista Chicagoj U. S. A.

Plačiau apie tą knygą parašysime kitame numeryje.

Gerb. mūsų skaitytojų dėmesiui.

„Vilniaus Žodžiui" pasirodžius gavome gana daug prašymų siuntinėti laikraštį su pasižadėjimais vėliau atsiųsti prenumeratas. Skaitytojų dalis atsilygino, mūsų laikraštis nenustos ėjęs, bet kad jis galėtų eiti reguliariai kas dvi savaiti ar bent dvigubai padidintas kas mėnuo (ligi rudens dažniau leisti ir negalėsime, vėliau gi rūpinsimės leisti vėl kas dvi savaiti) prašome visus atsilyginti. Tie, kurie negali pilnos prenumeratos atsiųsti, teužsimoka bent už pusę metų, tai yra du auksinu. Nuo birželio mėnesio laikraštį siuntinėsime tiktai užsimokėjusiems ir tiems, kurie yra pasižadėję bei pasižadės platinti mūsų laikraštį pardavinėdami jo atskirus numerius.

Vilniuje galima mūsų laikraštį užsiprenumeruoti ir pirktis M. Šlapelienės knygyne, Daminykonų g. Nr. 13.

Redakcijos atsakymai.

J. S. Sunaudosime.

Perkūnui. Gavome vėlai, korespondencija gal tilps kitame numeryje.

Vabalui. Nedėsime.

Ūkininkui. Ačiū už patarimus. Rašinėkite daugiau.

D-rui Račkui, Chicagoje. Kadangi apie Viktorą D. Baranauską parašė „Vilniaus Rytojus", mes del vietos stokos apie tai nerašysime. Dauguma mūsų skaitytojų, skaito be abejo ir „Vilniaus Rytojų".

Už leidėją ir atsak. redaktorių **Aleksandras Birinčikas.** „ZORZOS" spaustuvė, Vilniuje.